

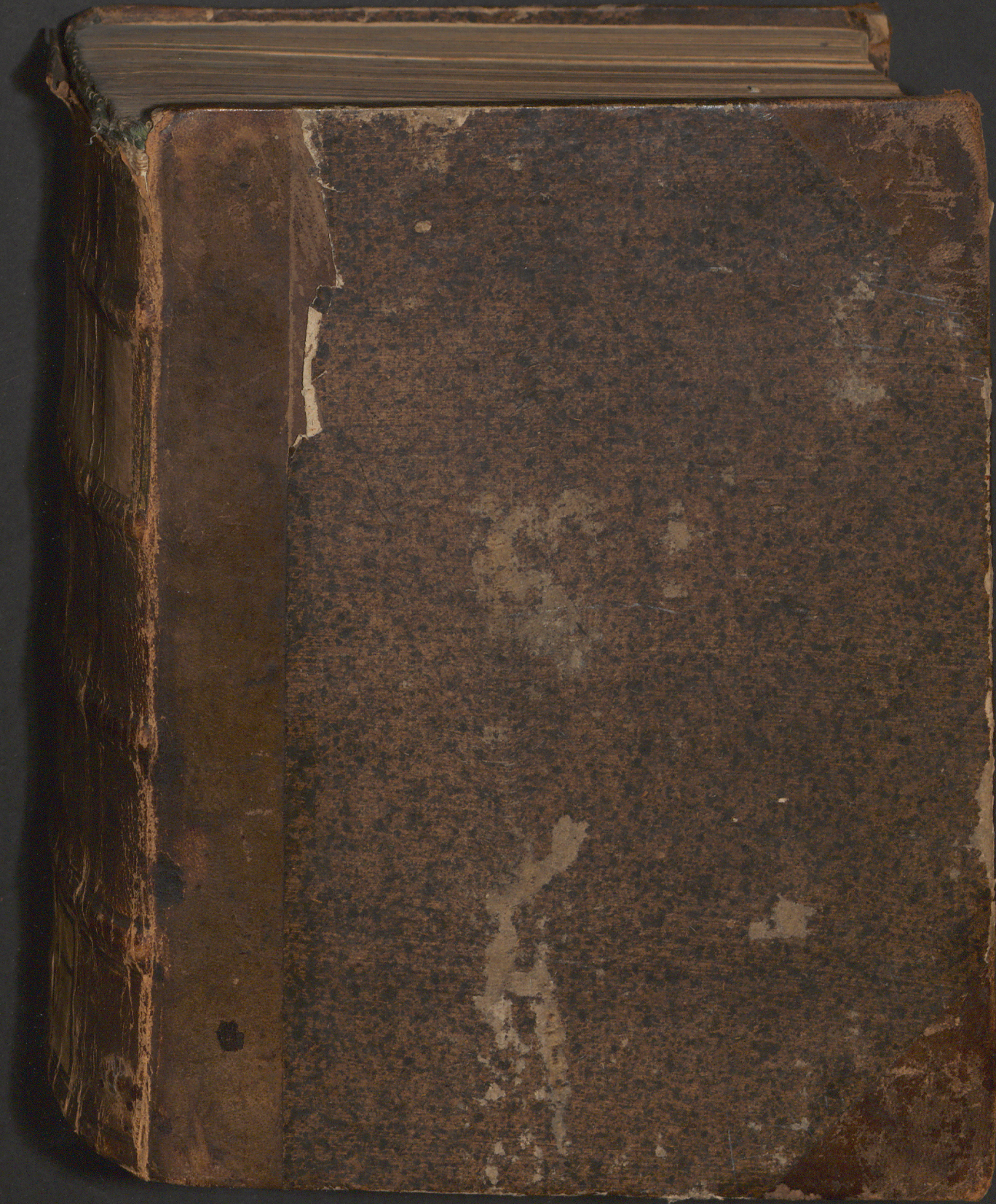
Disputatione Theologica Meditationes de Summo Dominio Theanthropon exaltati, in Universum ...

Bremæ: Typis Viduæ B. Herm. Christ. Jani, [1746]

<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:5:1-63882-p0011-9>
<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1852703822>

Druck Freier Zugang

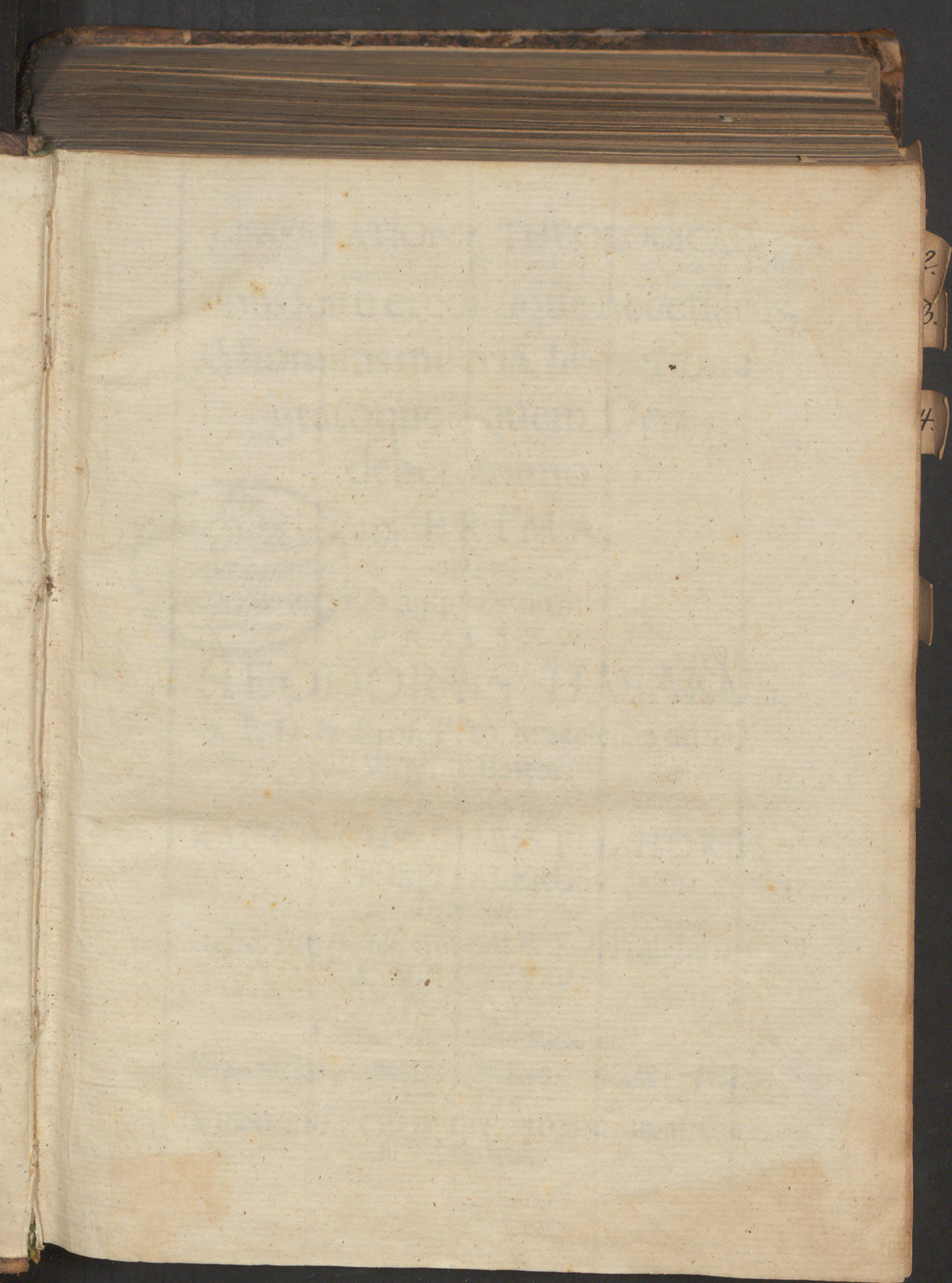

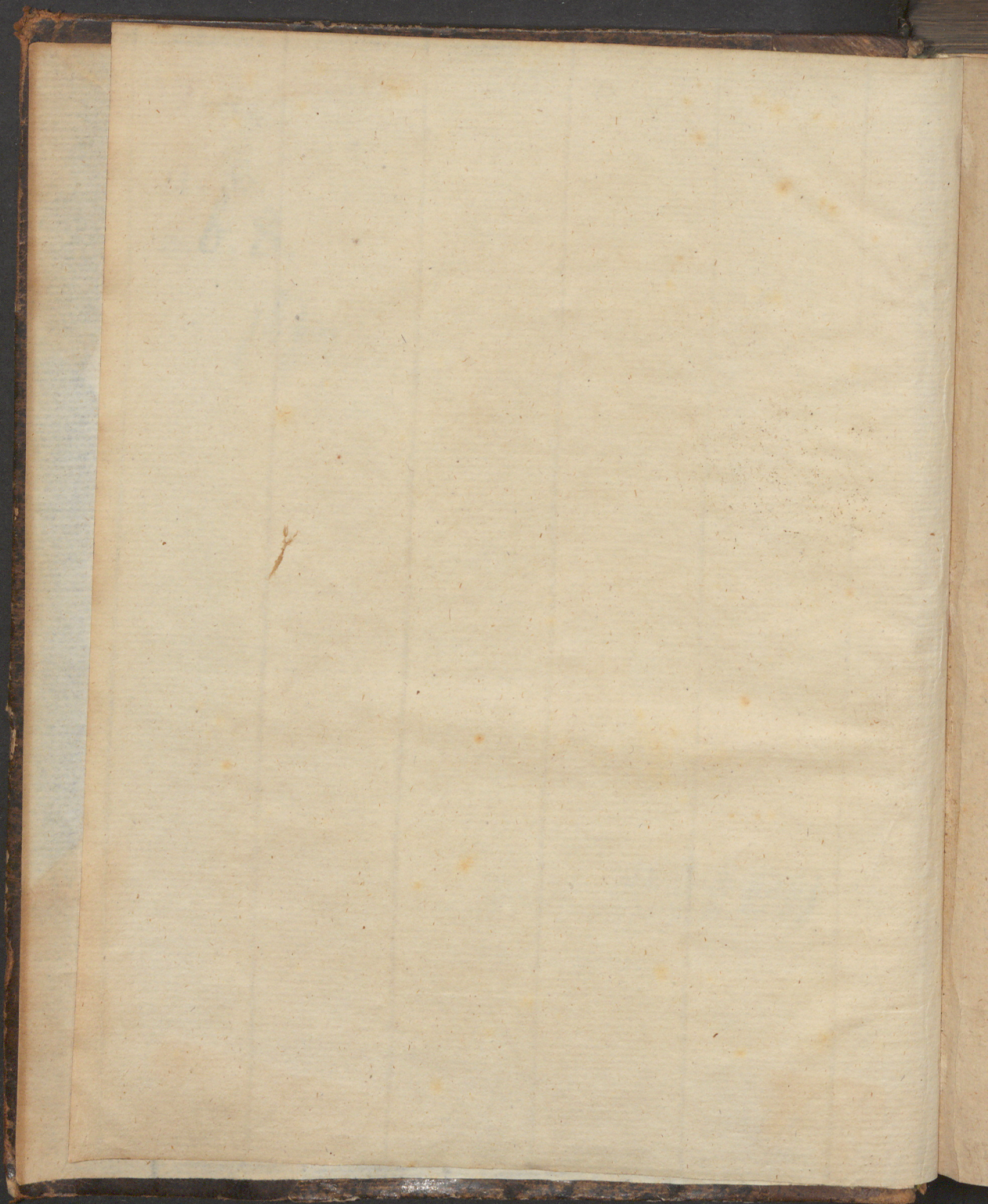
381

a. B.
48. b. 8.

14.

Fa-1092 (14)

Disputatione Theologica

Meditationes

de

Summo Dominio Θεανθρωπίνου

exaltati, in Universum,

favente Deo,

Præside

Rectore Magnifico

NICOLAO NONNEN,

S. Th. D. & P. P. ac coetus Mariani Pastore.

Defendet

JOHANNES HENRICUS CRAMER,

Leera - Frisius Oriental. S. Th. C.

a. d. Jovis 13 Octobris A. MDCCXLVI.

H. L. Q. S.

B R E M Æ,

TYPIS VIDIÆ B. HERM. CHRIST. JANI, QVONDAM ILLVSTRIS
GYMNASII TYPOGRAPHÆ.

9.
VIRIS
SVMME AC PLVRIMVM, VENERANDIS, MAGNI-
FICO, CELEBERRIMIS, PIETATE ATQVE ERV-
DITIONE CONSPICVIS,
MAECENATIBVS, PRAECEPTORIBVS, STVDIORVMQVE PROMO-
TORIBVS.

DOMINO
HERMANNO REINHOLDO PAVLI,
R. M. B. à Concionibus aulicis, Inspectori Ecclesiarum ac Schola-
rum in Dioecesi Salana, Liberi Secularis Nobilium Virginum
Capituli Halensis primo Curatori, Gymnasii Regii
Ephoro, Patrono suo nunquam non supiciendo.

DOMINO
NICOLAO NONNEN,
S. S. Th. Doctori, eiusdemque Facultatis P. P. O. nec non in Aede
Mariana Pastori, Illustris Bremensium Scholae Academicae Rectori
Magnifico, cum maxime Praesidi Grauiissimo huius Dissertationis,
Maecenati suo, cui nunquam dignas satis pro acceptis benefi-
ciis grates rependere poterit, deuotà semper mente
colendo.

DOMINO
IOHANNI GEORGIO MICHAELIS,
S. S. Th. apud Halenses P. P. O. & Gymnasii Regii Reformatorem Halae
Ephoro, Patrono itidem suo constanter deuenerando, aestimando,
Praeceptoris suo in posterum auscultando, omnique Ho-
nore prosequendo.

DOMINO
IOHANNI REINHARDO CRAMER,
Ecclesiae Jesu Christi Accumi in Dynastia Kniphausen Pastori prima-
rio, Parenti, semper pie amando, venerando, omni filiali obsequio
digno, cui se initia aeque Studiorum suorum, ac principia co-
gnitionis salutaris, quae ad pietatem est, debere gratà
per omnem vitam recolet memorià.

NEC

NEC NON
VIRIS
PRAENOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, SPECTATISSIMO, PRV-
DENTISSIMO, FAVORIBVS ATQVE BENEFACTORIEVS OMNI
OBSERVANTIA AD VLTIMVM VITAE HALITVM
COLENDIT.

DOMINO
IOHANNI NONNNEN,
Amplissimi Bremensis Senatûs Membro Dignissimo inter primos
magnario.

DOMINO
ENGELBERTO WICHELHAVSEN,
Senatori Reipublicae Bremensis Meritissimo, Hollerlandiae
Gograuio, Magnario florentissimo.

DOMINO
HERMANNO MEYER,
Collegii Seniorum Membro Spectatissimo, ad D. Ans-
garii Aedili optime merenti.

DOMINO
IOHANNI NONNEN,
Rei armamentariae Praefecto, Diacono in coetu Martiniano
vigilantissimo, ac Negotiatori Felicissimo.

Hanc Dissertationem
eâ, quâ debet, obseruantia offert
Defendens.

Meditationes de Summo Dominio Θεανθρώπου exaltati in universum.

§. I.

Describitur in sacris Jesu Christi consummati, gloria, majestas atque potestas, phrasibus tam significantibus, explanaturque exemplis factorum & operationum adeo exstantibus, ut illa consideranti planum fiat, ipsum summum Majestatis cumulum, potestatis gradum, atque gloriæ culmen possidere, illaque omnia in ipsum ut Θεανθρώπου collata esse. Enaræ sunt nobis ista pensitantibus, atque dicta S. S. eo spectantia inspicientibus meditationes, quas existimamus non fore inutiles ad cognitionem gloriæ optimi Sospitatoris seu illustrandam seu augendam, atque ad confirmandas veritates Theologiæ revelatæ, contra erroneos, quibus obfuscantur conceptus. Pietatis quoque studio incendendo proficuas futuras, eo magis sumus persuasi, quoniam ipsi inde ad reverentiam erga Jesum Christum experti sumus

A

sumus varia incitamenta, & illa inde derivari posse persuasum. Etenim, uti hodiedum Philosophi admirandorum naturæ & relucens inde divinæ potentia, sapientia & bonitatis contemplatione, numinis reverentiam in animis hominum felicissimo ausu atque successu excitant, sic eosdem affectus erga Christum Dominum movere licet, si constet atque ex sacrorum testimonio evictum sit, illius dominio subesse omnes creaturas, illius providentiæ nutu regi, dirigique ad fines quos ipse intendit, quæcunque non solum in terris, sed & in cælorum immensis spatiis continentur. Nexus quoque plurimi inter opera divina nova luce collustrantur atque parescent, quo pacto illa quæ de futuris post hanc vitam & consummationem viarum Dei cum ecclesia in terris revelatio tradit, conceptui planiora redduntur, sicque augetur fides in Jesum Christum, quæ christianæ religioni formam dat, illamque profitentes distinguit, ab illis, qui mero lumine rationis ducti, naturalem religionem profitentur atque exercent; dum qui de tanta ejus gloria & majestate convincuntur, se cernunt obstrictos, ad deferendas ipsi illas laudes atque gratiarum actiones, quas Philosophus se Deo debere, ex contemplatione operum ejus persuadetur. Alios usus harum meditationum, ad calcem tractationis indicabimus, qui hæc ea potissimum de causâ commemoramus, ut indicemus quid præcipue nos impulerit, ad communicandas illas cum publico.

§. II.

Premittimus in antecessum regulas aliquas, quas in investigando sensu dictorum S. S. sumus sequuti, quoniam quicquid de ista materia novimus, id in solidum revelationi debemus. Proponimus vero illas in forma postulatorum, de quorum æquitate quilibet prudens S. S. interpret convictus est, quæ & eapropter conceder absque difficultate. 1) est. Inhærendum est vocum & phrasium S. S. sensui
str-

strictissimo & simplicissimo, neque inde recedendum, absque summa necessitate, & nisi ex phrasi, nexu & analogia appareat, dictioni subesse tropum. 2) Allusiones in loquutionibus tropicis, non generatim & promiscue de omnibus illis emblematis à quibus petita esse possent, sed ubi per nexum determinantur ad speciem aliquam emblematis, strictè ex illo fixo & determinato emblemate sunt intelligendæ atque declarandæ. 3) Ubi indicatur certus rei gradus & modus, ille intelligendus est strictè & definite, nec immiscendi alii gradus atque modi ibi non indicati. 4) Generales phrasæ, quæ totum indicant aut universum non sunt coartandæ ad species & partes solum, eapropter quoniam veritatem in specie illa aut parte solum cognoscimus, in toto autem aut in genere nondum. Modulus enim nostræ cognitionis, utpote qui indies augeri potest atque debet, limites nullos ponit sensui S.S. Ex ipsa tractatione patebit, quem in finem hæc postulata proposuimus, dum ad illa subinde recurremus.

§. III.

PROPOSITIO I. & generalis in sequentibus illustranda hæc est *Christus sive Θεάνθρωπος exaltatus dominium exercet in totum universum, seu mundum & quicquid creatum est.* Id afferunt sacræ litteræ. Matth. XXVIII. 18. *Data mihi est potestas omnis in cælo & in terra.* Novi quidem universum in sacris denotari τῶν ὁρατῶν cælorum & terræ nomine Gen. I. i. cumque hic cæli in singulari mentio fiat, vocem ut plerumque fit, videri posse intelligendam esse de ecclesia triumphante, contra distinctè à terra, per quam intelligi solet ecclesia militans. Verum præterquam quod CODEX CANTABRIGIENSIS apud MILLIUM in plurali legit ἐν ὁρατοῖς, & dominium Christi in terram, non ad solam ecclesiam militantem est referendum, hinc quoque dominium in cælos extensum erit latius, quam in animas perfecte iustorum. Alia clariora loca id magis reddent manifestum. Alter

adeo-

adeoque est ex Ebr. I. 1. agit de filio Dei quem constituit κληρονόμον πάντων, ubi quid eximendum sit ex numero omnium, hactenus nondum est ostensum, neque potest ostendi, quoniam declarationis causa in sequentibus additur, *attributum esse filio nomen præcellentius quam angelis* v. 4. sive concessam gloriam præstantiorem gloriæ angelorum, qui adeoque ejus subsunt dominio, utpote *quem adorare debent* v. 6. Quin Paulum id intendere ex tertio quem addimus loco planissimum facimus. Cum enim Cap. II. 6-8. Psalmum VIII. explicet & ad Christum applicet, *Omnia subjicisti pedibus ejus*, infert apostolus; *Nam omnia ei subjiciendo NIHIL RELIQUIT EI NON SUBJECTUM; Nunc nondum videmus ei omnia subiecta.* Illud nihil negat quicquam hic excipi. Urgetur idem eadem dictione 1 Cor. XV. 27. Addimus 4. illustrem locum Col. I. v. 16. 17. Recensentur ibi omnes creaturarum species & quidem κατ' ἐξοχην dicitur DE OMNIBUS ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Et ne quid excipiendum esse videatur, describuntur ex alia qualitate, respectu scilicet relationis ad sensus nostros, quousque hujus telluris sumus incolæ, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα quæ oculis patent & quæ non patent; quin hæc posterior classis juxta species describitur, *throni, dominationes, principatus & potestates.* Hæc dominio Christi subjiciuntur, quoniam *in illo condita esse*, id est ordinata esse & disposita, quem significatum vox κτίσις in N. T. aliquoties induit, quique hic obtinere debet, ob phrasin ἐν αὐτῷ ἐκτίσθαι in ipso condita sunt, *inque ipso consistere* dicuntur. Sunt hæc præcipua dicta quæ de universitate omnium rerum creaturarum agunt. Mox partim, species creaturarum, ut subsunt domino gloriæ lustrabimus, atque ex inductione evincemus nullam esse subtrahendam.

Alterum quod in Propositione evincendum est, personam Domini concernit. Θεανθρώπῳ exaltato istud dominium competere asserimus. Illustrandum hoc eapropter est, quoniam posset tribui λόγῳ Θεῷ *per quem omnia sunt condita*

condita Joh. I. 3. Sospiratori autem tribuitur post *ἐν δόξῃ* & completam exinanitionem. In primo dicto Matth. XXVIII. loquitur *Θεὸς ἀνδρῶν* ascensurus in cælos; in secundo agitur *de filio per quem Deus fuerat loquutus* v. 1. quique peregerat expiationem peccatorum nostrorum v. 3. De eodem agit dictum tertium Ebr. II. *qui fuerat per perpeſſiones consummatus* ibid. v. 10. In ultimo autem, de *primogenito ex mortuis* Col. I. 18, qui redemptionem pretio sanguinis sui fecerat. In dictis reliquis, adducendis ubi de classibus sub-jectorum, ut plurimum æque clara indicia *Θεὸς ἀνδρῶν* prius exinaniti, nunc exaltati occurrunt.

§. IV.

PROP. II. *Dominium istud, non unâ nec eodem momento, sed gradatim occupat Servator, cum maxime illud, quod in hostes exercet devictos; Oriuntur inde vicissitudines, quarum postrema erit, traditio regni patri facienda.* In dominio distinguendum est jus ad illud, & occupatio. De jure deinceps. Occupationem gradatim fieri diserte sacra testantur. *Nondum videmus omnia ei subjecta* Ebr. II. 8. indicat partem occupationis solum conspici, sequuturas esse alias postea. Equidem non omnes gradus in omnibus subditis distinguere licet. Ignoramus an apud integros cœlites, progressus locum habeant & quinam, quanquam prius reddemus vero simile postea, ubi de transitu *Θεὸς ἀνδρῶν* per cœlos omnes. Gradus aliquos in terris licet distingue-re, & gradus quidam in vaticiniis indicantur. Insignis est, de quo Apoc. XI. 15. *Regna mundi Domini nostri & Christi ejus, facta sunt.* Diserte de successiva occupatione domini in hostes, per victorias de eis, sacrae litteræ loquuntur, 1 Cor. XV. 25. Ebr. X. 13. Verum an illi solum sunt incolæ orbis terrarum devincendi, sive per leniora gratiæ media, ut hostilem animum deponant, sive per judicia, ut inviti potestatem regis gloriæ agnoscant? Dubito. Perdurat enim bel-lum

lum inter Satanam serpentem veteratorem ejusque angelos & inter Michaëlem ejusque angelos, atque in certa periodo, quæ vel præterit vel futura adhuc est, quod definire non ausim, *novum exoritur bellum & plenior victoria, in qua e caelo ejectus est Draco*, teste Apoc. XII. 7-9. Ad litteram hæc capimus juxta postulatam I, quoniam quæcunque expositio mystica, aut allegorico prophetica, ab Interpretibus litteram derelinentibus, hætenus quantum novimus allata est, implicata fuit, nec satisfacit dictis, in quibus diserte asseritur, *bellum exortum esse in caelo*, draconemque cum angelis inde *ejectum esse in terram*. Et quidni judicari posset Apocalypsin immiscere revelationibus quas proponit, talia quæ accidunt in regno spirituum, in invisibilibus, ubi & Servator suum habet regnum, subjectos & hostes simul debellandos? Etenim limites regni ejus non terminari cum finibus terræ, affatim probabimus his meditationibus, concedentque omnes qui angelos extra terræ orbitam versari, Christumque in cujus conspectu ministrant, cum glorificato corpore aliorum abiisse credunt, multo magis vero illi, qui ex Astronomiæ comparativæ præceptis, agnoscunt, immensa ccelorum spatia repleta esse orbibus, non vacuis a creaturis rationalibus. Quod si vero imperet per totum universum & ubicunque sunt creaturæ (PROP. I.) cum maxime rationales, sane facit ad gloriam Sospitatoris, si de mysteriis regiminis ejus in cælis, extra nostrum orbem, quædam revelentur, & quam pauca sint, tamen illa promulgidem dent, immensi augmenti cognitionis nostræ in beata æternitate, quod ex contemplatione operum Dei per universum accedet. Hinc parum absit ut credam, ubivis in Apocalypsi, ubi commemoratur cælum & quæ in illo contingere, cum maxime ubi illud diserte distinguitur à terra, litteræ, uti in allegato loco ex cap. XII. esse inhærendum, illaque capienda, de regimine in mundis spirituum atque supernis. Duræ sane, catachresticæ & contortæ cæteroquin multorum dictorum instituuntur explicationes,

9.

7

iones, quæ religioso interpreti non satis faciunt, sed molestiam creant. Et sane si contenta Apocalypseos pleraque inspiciamus, cap. VI. XI. XII. XIV, 14. sq. XVI. toto tum & passim in capitibus sequentibus, apparebit, describi mutationes in terra excitatas, per angelorum ministerium, servorum Regis gloriæ, missorum ex cælis, quibuscum junguntur effecta extra terram in cælis. Porro gradatim occupationem dominii in hostes progredi etiam extra hanc terram, ex nexu dicti I Cor. XV, 25. derivo. Debellandi ibi sistuntur hostes ad plenam victoriam, in qua *sublatus erit omnis principatus, potentatus & potestas* vl. 24. Voces illæ in sacris de spiritibus extra nostrum globum angelicis adhibentur Col. I, 16. & Ephes. I, 21. de bonis I Pet. III, 22. æque ac de malis Col. II, 15. Regnum enim & subiectio hostium sub pedibus, spectatur tanquam medium ad plenam victoriam, hinc potentatus isti principatus & potestates abolendi, sunt hostiles, aut pertinent sane ad illos, hostiles quidam.

Ubi gradus in dominii sunt incrementis, ibi vicissitudines obtinere in imperio, antea coarctato magis, necesse est. Quicunque vero illi demum sint, quod puto, quantum quidem ego perspicio, nos in terris ignoraturos, aderit tamen demum finis, in maxima illa immutatione, in qua Patri regnum tradetur I Cor. XV, 24. præsens rerum administratio cessabit, & regnum aderit Patris, nova œconomia, de qua alias.

§. V.

Specialius regno θεανθρωπικῷ subiectos considerabimus. Solent regna Dei distingui in illud quod naturæ, alterum quod gratiæ, & tertium quod gloriæ dicitur. Noti satis sunt isti termini nec explicationem poscunt. Lustrassemus subiectos regni Christi, ad istorum ordinem, nisi quædam obstitissent. Alium idcirco sequimur ordinem. PROPOS. III. *Dominus est Christus illorum omnium, quæ extra terram*
in

in immensis cælorum sunt spatiis, cum maxime creaturarum rationalium, quæ ibi sunt. Generale spectavimus indicium (ad PROP. I.) τῶν πάντων ἐν τοῖς ἑρῶν ex Col. I, 16. & πᾶσης ἑξουσίας ἐν ἑρῶν ex Matth. XXVIII, atque nihil creati ex numero omnium excipi Ebr. II, 6. 1 Cor. XV, 27. Non excepta erunt ex illorum omnium numero inanimata, quæ sunt extra globum terræ. Quin nisi subiecta etiam illa essent, omnem potestatem in cælo nequiret exercere, quoniam multi effectus qui ibi producuntur, mediantibus inanimatis ut causis secundis, subtracti essent imperio Christi. Dum vero potestatem omnem exercet, atque quæcunque in cælis sunt, sicuti a Domino sunt disposita, in ipso consistunt, liquet ipsius regimini subesse, quæcunque in cælis ut causæ secundæ & instrumenta, ad producendos effectus existunt. Clariora autem & frequentiora testimonia de imperio in rationales cælitres, utpote nobilioris naturæ, quique dominium θεωνδεράπης agnoscere, & dominum colere possunt, extant. Ephes. I, 20-22. specialia de hac re de gloria & dominio occurrunt. *Resuscitatum ex mortuis Christum, & collocatum ad suam dextram in supracælestibus; Exaltavit super omnem principatum, potestatem potentiam, & dominatum, quin quodlibet nomen, sive gloriam, quod nominatur aut gloria præditum est, in hoc & futuro seculo;* Illa vero ad cælitres spectare præter vocum usum, docet nexus; junguntur enim illa, super quæ elatus dicitur, immediate cum ἐπερῶνις supernis, hinc sunt in supernis & mittenda est interpretatio TILLII, aliorumque qui illa ad gradus dignitatis in terra referunt. Neque solum illa præcellentiam gloriæ & eminentiæ indicare, sed & dominium, subiecta evincunt, additur enim & *subjecit omnia pedibus ejus:* Accedit lux huic dominio ex Ephes. IV, 10. *ascendit super omnes cælos, ut omnia impleat,* de quo postea. Idem asseritur 1 Petr. III, 22. ubi de resuscitato atque collocato ad dextram Dei, cui subiecti sunt angeli & potestates atque potentiæ. Quin scopus est binorum primorum

9. 9.
morum in epistola ad Ebræos capitum, ut evincant, fili-
um Dei exaltatum, post peractam expiationem, non so-
lum præcellere angelos, sed & illorum esse regem, quem
venerantur, cuique ministrant Ebr. II, 6. 7. 14. Si clariora
& certiora constarent de distinctionibus inter angelos istis
indicatis nominibus, uberius hæc materia inspicere, atque
dominatus progressus, gradusque fortassis etiam subjectionis
atque ministerii ut & obedientiæ diversi modi declarari
possent. Verum hæc hæctenus obscura sunt.

§. VI.

PROP. IV. *Æque subiecta sunt, quæcunque ad terram
pertinent, sive sint homines sive bruta sive inanimata.* De-
rivamus id ex utroque loco ad propositionem superiorem
ex Matth. XXVIII. & Col. I. allegato, eodemque modo.
*Πᾶσα ἐξουσία ἐστὶν τοῦ κυρίου, καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἐξουσία πᾶντων ἐπὶ τῆς
γῆς, inferunt potestatem omnia illa dirigendi conjunctim
& ut sibi sunt subordinata vel coordinata ad præstitutum
finem. Æque late adeoque patet regimen, quod in cælos,
quam quod in terram exercet. Verum descendendum est
ad specialia. Ipsa bruta animantia, in recensione illorum
quæ pedibus secundi Adami subiecta dicuntur, secun-
dum declarationem Ebr. II, 6. sq. enarrantur per species
Ps. VIII, 8. 9. *pecora omnia tam majora quam minora, bestię
etiam agrestes, volucres aëreæ, pisces marini & quicquid in
mari natat.* Mysticus licet sub his nominibus lateat sensus,
litteralis tamen eo minus potest excludi, tum quoniam in
Psälmo ad primum Adamum terrarum orbis & creatura-
rum in illo contentarum dominum alluditur, cui domini-
um illud typice a Deo erat concessum, tum quoniam veri-
tas sensus mystici, litteralem veritatem supponit, denique
quoniam in dicti generalis expositione, omnia pedibus Ser-
vatoris subiecta esse, 1 Cor. XV, 27. asseritur, *nihil quic-
quam ex illorum numero excipi,* præter solum Deum subji-
cien-*

cientem ista omnia. Ad classem hominum referimus, omnes in orbe dominatores, regna mundi illorumque cives. Hinc appellatur *primogenitus inter reges terræ* Apoc. I, 5. collato Ps. LXXXIX, 28. quin *Rex Regum & dominus dominorum* 1 Tim. VI, 15. Apoc. XVII, 14. & XIX, 16. quam potestatem exercere nequit, nisi dirigendo consilia & dispensando fata, tum ipsorum rectorum mundi, tum & regnorum atque civium illorum, quæ inde partim mediate partim immediate pendent. Nec solum in hac vita ut *viventes* ei subsunt, sed & post illam ut *mortui* Rom. XIV, 9. Non necesse est, ut evincamus, in istis dictis itidem de *θεοκρατία* exaltato agi, quoniam rei indicia in nexibus planissima sunt.

§. VII.

PROPOS. V. *Subsunt ejus dominio non modo homines sed & quælibet creature rationales in quocunque demum versentur statu morali.* Principalis locus, quo hoc asseritur, extat Phil. II, 10. 11. ubi de *ὑπερψόσει*, exaltatione super omnia, facta istum in finem, ut *flectatur omne genu caelestium, terrestrium & subterraneorum & omnis lingua confiteatur, quod Dominus sit Jesus Christus ad gloriam Dei Patris.* Sequimur Interpretes qui status morales putant indigitari, per *caelestes* perfectorum atque integrorum, per *terrestres* illorum qui in stadio versantur atque corpori sunt juncti, per *subterraneos* illorum qui in statu imperfecto versantur qualem efficit damnatio & æterna infelicitas. Etenim per *καταχθόνιος* non possumus intelligere mortuos, utpote qui genu flectere & lingua profiteri nequeunt, quoniam corpora ad litteram sunt *καταχθόνιος* non animæ. Sed an soli homines his indicantur classibus? Nonne quotquot ratione fruuntur? Nexus id requirit. Exaltatio Christi dicitur facta super omne *ὄνομα* sive omnem gloriam. Datur autem *ὄνομα* angelicum, sive gloria illis competens Ephes. I, 21. Ebr. I, 4. Datur & confessio domini Christi angelica a spiritibus illum adorantibus Ebr. I, 6. &

& ei ministrantibus Ibid. vf. 14. Hinc creaturarum rationalium omnes indicantur classes & species. *Ἐπεὶ οὖν* sunt cœlites angeli & beati, *ἐπιγῆιοι* sunt versantes in his terris, *καταχθόνιοι* autem infelices animæ & genii catenis tenebrarum sub terris vincti. Extat alius locus qui solum ad humanum genus respicit Rom. XIV, *Ideo enim Christus mortuus est, resurrexit & revixit, ut viventibus atque mortuis dominaretur.* Nemo hic excipitur & universum genus humanum in alterutra est classe.

PROPOS. VI. *Dominatus ille θεωδωπια datus est & con-*
cedi cepit, ab ascensione in celos. Paret id ex plerisque lo-
 corum allegatorum. Ascensurus in celos efferebat verba
 Matth. XXVIII, 18. data est mihi omnis potestas in cælo &
 in terra. Imperium in angelos concessum dicitur quum
altera vice, tanquam primogenitus in mundum introductus
fuit Ebr. I, 6. Et quanquam sæpius dicatur ascendisse, in
 respectu ad jus, quod sibi suis meritis acquisiverat, dicitur
 tamen alibi exaltatus a Deo, & in possessionem istius sum-
 mæ Majestatis immissus Eph. I, 20-22. Phil. II, 9-11. Id
 B 2 orabat

orabat a Deo Patre versans in statu exili, & se accingens ad passiones subeundas Joh. XVII, 5. *Pater illustra me ea gloria quam apud te possidebam antequam mundus esset*, dicitur & ibid. vi. 24. gloria ἢ ἰδωκός μοι. Majestatis summitas inde patefcit. Antequam mundus esset ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν Joh. I, 2. Revelabat illam in creatione ibid. vi. 3. Nunc eadem gloria vestienda erat persona θεανθρώπου & quidem revelanda in omnium rerum creaturarum directione per providentiam, quoniam abinde τὰ πάντα φέρεται τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ Ebr. I, 3.

§. IX.

PROPOS. VII. *Dominium illud sequela est sessionis ad dextram Patris, & gloriæ cum isto gradu exaltationis connexa.* Subjungitur sæpissime potestatis in omnia exercitium per dominium actuale, sessioni ad dextram. Ephes. I, 20. 21. 22. Ebr. I, 13. 1 Pet. III, 22. Malumus illud spectare ut sequelam, quam ut æquipollens. Quanquam enim θεανθρώπος perpetuo sedeat ad dextram Patris usque ad reditum ex cælis, atque declarari a Theologis solet ista sessio, per exercitium potentiæ quam exserit una cum Patre in regimine mundi & ecclesiæ, videmus tamen in allegatis locis, utrumque distingui. Cumque concessio nominis supra omnia nomina Phil. II, 9. quæ cum exaltatione ad dextram coincidit, fundamentum sit imperii, quod agnoscere debent omnes, declararem potius exaltationem ad dextram, per introductionem in dominatum istum, & continuatam sessionem ad dextram, per potestatem atque gloriam requisitam ad tanti domini exercitium continuo θεανθρώπου inhærentem. Quin & hæc non esse æquipollentia, vel inde patet, quoniam dominium istud gradatim & successive extenditur atque completur (PROPOS. II.) sessio autem incrementa non capit. Potestas adeoque est jure nixa, quæ exseritur uti ordo decretorum id requirit.

§. X.

§. X.

Uti dominium requirit subjectos, jura & justitiam, cum fundamentis quibus innititur, atque varios actus quibus exferitur, hæc omnia in *beavdeu's* dominio cernimus. Lustrabimus hæc speciatim. Variis in sacris illa exprimuntur emblematis, in quibus quædam occurrunt, quæ uberiores merentur illustrationem, quæque distinctiones exposcunt, quibus probe observatis, quædam quæ cæteroquin obscura sunt, clariora fiunt. PROPOS. VIII. *Subjecti sunt diversæ naturæ, indolis & status, hinc regimen in illos diversum est, pro diversitate ista.* Dum quæcunque ad hoc universum pertinent potestati subsunt Sospitatoris (PROP. I.) quæcunque inanimatæ æque ac rationales creaturæ in cælis & in terra (PROP. III. & IV,) sequitur, in omne regnum Dei, naturæ, gratiæ & gloriæ, imperium istud extendi. Diversæ autem cum sint naturæ, inanimatæ & brutæ, ac rationales creaturæ, & hæc iterum in vario sint statu; tum obedientiam præstantes cœlites integri & beati atque credentes in his terris, agnoscetes porro dominium assensu cordis, aut confessione oris & homagio simulato Matth. VII, 22; alii e contra obedientiam negantes, atque imperio & legibus se opposcentes, qui tamen vel vincuntur, vel etiam coercentur Ebr. II, 14. quales sunt spiritus maligni rebelles, & obstinati peccatores atque increduli, diversa non solum regiminis debet esse forma, accommodata statui horum diversorum subjectorum, quam nunc non explicamus, sed & oritur suspicio diversa juris in illos esse debere fundamenta. De his statim. Emblemata præcipua subjiciemus, quibus pinguntur hi diversi status & conditionis subditi. Sunt dignioris & vilioris fortis. Digniores servi ministrantes Ebr. II, 14. servi tamen Apoc. XIX, 10. Sancti stantes in conspectu Domini immaculati Col. I, 22. communionem ejus fruantes Phil. I, 23. sunt alii, qui populus audiunt peculii Tir. II, 14. libertate, quamvis mancipia fuerunt donati

donati Joh. VIII, 32. 36. quique spiritum filialem acceperunt Rom. VIII, 15. spiritum Christi 1 Cor. XII, 3. ex *ὑποτάξει* five adoptione propter Christum Gal. IV, 5. 16. Sunt quoque servi ad speciales operas, tum boni, ad varia ministeria vocati, inque illis in ecclesia & mundo occupati Apoc. I, 1. XIX, 10. tum mali, obstricti quidem æque ad operas, sed qui mancipiorum instar habentur 2 Pet. III, 1. Rebelles denique & captivi, qui coercentur & vincti jacent Apoc. XX, 2. 3.

§. XI.

PROPOS. IX. *Actus omnes dominii legitimi & summi exercentur a θεανδρώπῳ.* De his concise agemus, quoniam satis plana sunt. Omnia sustentat in omnibus regnis Ebr. I, 3. Disposita ab ipso in omni parte imperii gubernat Col. I, 17. Fata mundi & ecclesiæ dispensat (PROPOS. IV.) leges sancit & promulgat, reverentiam exigit, omnia in suo nomine & intuitu gloriæ suæ fieri jubet Col. III, 17. Prospicit cuilibet subdito pro suo statu. Malos coërcet. Denique judicium omne exercet Joh. V, 22. acturus & illud solemne & peremptorium in fine orbis Act. XVII, 31.

§. XII.

Juribus variis dominium potest niti. Sunt quoque varia jura, a quibus θεανδρώπῳ dominium universale pender & ortum ducit. Jure gaudet ex testamento, ex hæreditate, atque donatione sed pacto æterno nixa, ex soluto pretio, ex victoria, denique ex præstiro a subjectis homagio. Hæc specialius considerabimus.

§. XIII.

PROPOS. X. *Generale maxime fundamentum dominii θεανδρώπῳ est Testamentum Patris, sed pacto nixum, de solutione*

tione præstanda, siue de emtionis pretio, quod in obedientia consistit. Nec huic juri illustrando diu immorabimur. Adscribemus, dicta ex sacris, quæ huc spectant. Joh. III. 25. *Pater amat filium* & OMNIA τὰ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Cap. V. 2. *Pater omne iudicium* (pars autem est dominii) *dedit filio*. Ibid. v. 27. *dedit potestatem exercendi iudicium*, quoniam *filius hominis est*, siue Θεάνθρωπος & promissum semen mulieris. Cap. XIII. 3. *cum posset Iesus, quod pater ipsi OMNIA in manus dederat*. Supponimus autem, τὸ δέναι ubi de donatione filio à patre facta occurrit, indicare effectum testamenti, quod eruditi Interpretes satis ostenderunt. Locus principalis ad Testamentum Patris alludens est Ebr. I. 2. ἐν εἰρήνῃ κληρονομήσαντες πάντων δι' ἡμῶν τὴν αἰώναν ἐποίησεν.

Pacto niti dicimus effectum Testamenti illiusque possessionem. Illustrant hoc Theologi qui fœderalem ut dicitur methodum in Theologia sequuntur, affatim, Pactum enim inter patrem & filium, siue gratiæ consilium, totius exequutionis fundamentum esse evincunt. Cumque pactum ponat condiciones implendas, ut paciscens particeps reddatur promissionis, istiusmodi conditio locum habet in filio, nempe meritum, per obedientiam præstandam. Ex ista conditione derivatur possessio filii Θεάνθρωπος Ef. LIII. 10-12. & Ebr. I. 3. ubi peracta purificatio ut conditio ad gloriam sessionis ad dextram spectatur. Conf. quoque Ebr. XII. 2.

§. XIV.

PROP. XI. *Alterum generale juris ad dominium in univ-
ersum fundamentum est emtio, & ab illa, respectu actus at-
que objectorum, differens redemptio*. Est illud fundamentum, impletio conditionum in pacto atque consilio gratiæ stabili-
tarum. Cohæret cum priori. Si enim in pacto contineatur conditio, de solutione præstanda ad impetrandum istud dominium, præstata conditione, jus bene fundatum est. Indicatur hoc in genere emblematis variis in sacris adhi-
bitis,

bitis, tum emtionis factæ per pretium & quidem carum sanguinis Θεανθρώπου. Αγοράσεως emblemata occurrit 1 Cor. VI. 20. VII. 23. 2 Petr. II. 1. Apoc. V. 9. XIV. 3. 4. περιποιήσεως Act. XX. 28. 1 Thess. V. 9. 2 Thess. II. 14. 1 Petr. II. 9. tum mercedis pro labore, quam sibi meruit Eccl. LIII. 11. tum denique emblemata servorum, toties in sacris occurrente, verum diverso intelligendo sensu, secundum diversitatem servorum inter Ebræos, illosque acquirendi modorum.

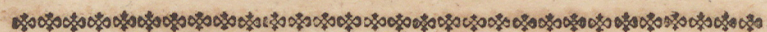
Pretium quod in passionibus sanguineque Servatoris fitum est, duplici in σχέσει spectamus, tum ut pretium *emtionis*, tum ut pretium *redemptionis*. In respectu priori quem emtionem appellamus, meruit, tum sibi mercedem laboris ex pacto, promissum dominium in subditos, quos ipsi pater donavit subjecitque, tum sub dominium ejus redigendis, mutationem status insignem, quæ exoritur ex Θεανθρώπου in illos imperio. In respectu posteriori quem redemptionem vocavimus, meruit electis salutem, satisfaciendo pro ipsorum culpis, illos liberando ab omni peccati pœna atque dominio, illisque acquirendo jus ad gloriam, sed & sibi meruit jus, illos possidendi ut λαὸν περιέσιον Tit. II. 14. ut in illis gloriosus & admirabilis olim fiat 2 Thess. I. 10.

De posteriori significato atque σχέσει pretii perpeffionum Servatoris, deque isto ad electos redundante fructu, non opus est ut solliciti simus, quum in confessio sit, apud illos qui satisfactionem vicariam Christi continentur. Prior autem relatio posset esse dubiis exposita, quæ ut removeamus opera danda est. Insignis est locus Coloss. I. 19-21. ὅτι ἐν αὐτῷ ἐυδόκησε πᾶν τὸ πλῆρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, ἐξηρανοῦσας διὰ τῆς αἱμάτων τῆ σαυρῆς αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ὑμᾶς ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθρὰς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλαξεν. Præcipuum quod attentionem meretur, est significatus vocis ἀποκατήλαξεν. Per redemptionem verti solet, illumque sensum habet in versu 21. si ille spectetur in nexu cum sequenti, neutiquam vero

vero in vs. 20, quoniam redemptio non cadit in angelos. Per reconciliationem vertitur ab aliis ex crebriori vocis significatu; Verum & hoc difficultates habet. Etiam si enim reconciliatio inter angelos & homines, inimicitia, per horum peccatum, à se distractos, possit concipi, quam illustrent DAVENANTIUS & GOMARUS *ad b. l.* de reconciliatione tamen, si dictum velimus liberare à tautologia, cogitare non possumus. Illa enim per vocem statim sequentem *εἰρηνοποιήσας* indicatur. Reconciliare & pacem restituere eadem sunt, & qualis in alterutra voce emphasis esset, beneplacitum fuit, ut omnis in illo habitaret plenitudo, quo omnia in eo reconciliarentur, dum pacem restituit? Idem obtinet in alio loco, in quo vox occurrit Eph. II. 15. 16. ubi sublatio inimicitiae, ad perficiendam unionem inter Judaeos & paganos, bis occurrit & *ἀποκαταλλαγῇ* tanquam diversum ab illis subjungitur, quæ adeoque distinctum quid indicat. Vocis, quam apud Græcos uspiam occurrere ignoro, quamque Alexandrini nunquam adhibuerunt, uti singularis est compositio, sic & significatus singularis, illa, ab Apostolo intenditur. Conjunctus in illa est per compositionem significatus *καταλλαγῆς* reconciliationem denotantis, sed & *ἀπαλλαγῆς*, mutationem & liberationem, sed quæ prævia solutione acquiritur, in binis locis N. T. designantur. Alter est Luc. XII. 58. *Cum unā cum adversario tuo magistratum adis, da operam in via ut ab illo libereris, ἀπαλλάξαι αὐτὸν*; Verum id absque pretio soluto fieri non potuisse, vel inde apparet, quoniam de lite debiti causa, agitur, subjungitur enim, *ne te lictor det in custodiam, mibi crede non exhibis inde, quin ultimum etiam teruncium solveris*. Alter extat Ebr. II. 15. *καὶ ἀπαλλάξῃ τέτους*, & liberaret illos qui mortis metu, per omnem vitam servituti erant obnoxii. Alluditur ad pretium solum, quoniam in nexu Servator proponitur sub persona Goëlis, qui liberabat propinquos, tum pugnando de qua re vs. 14. tum solvendo pretium de quo vs. 15. Hinc *ἀποκαταλλάττειν*, vox est compositione sua

C

signi-

significatum intendens, atque plura complectens, quales in N. T. imprimis in Pauli scriptis, crebrius legi ostendit **BLACKWALLUS** in *Authoribus classicis sacris Tom. I. pag. 198. edit. anglicanae*. Cumque per compositionem, ex qua hactenus argumentandum est, notet reconciliationem factam prævio pretio soluto, cernimus emtionis rationem in hoc opere Christi obtinere. Verum hoc ulterius ex nexu est deducendum, ut pateat dominium Servatoris fundatum esse in solutione. Redditur ratio domini illius, quod describitur vl. 15-17. *omnia ab ipso disposita sunt & in ipso consistunt, atque ipse est caput ecclesiæ*. Prima ratio est vl. 19. *Quoniam complacuit ut in ipso habitaret omne implementum*. Impersonaliter dicitur *εὐδοκίᾳ*. Hinc tribui solet à quibusdam patri, ab aliis ipsi filio ista *εὐδοκία*. Verum quamobrem istum in modum hæc limitantur ad unam personam? Non sine causa, nulla indicatur. *Εὐδοκίας* author, est Deus triumphans. Fons enim beneplaciti divini est consilium & pactum Dei triumphans, in quo statutum est *πλήρωμα*, sive potentiam cum potestate perducendi creaturas ad finem aut ad statum magis perfectum, de qua re mox, habitaturum in Christo. Altera ratio est, in *εὐδοκίᾳ* itidem præstituta, *ἀποκαταλλαγή τῶν πάντων*. Illa omnia hic eadem sunt procul omni dubio, quæ vl. 16. indicabantur, illa quibus Christus præest, sive sint visibilia sive invisibilia, sive in cælis sive in terris. Horum mutavit statum, solvendo pretium *ἐν εὐδοκίᾳ* præstitutum, ad mutationem istam status & conciliationem celestium cum terrestribus efficiendam, cujus rei finis dicitur *εἰς αὐτὸν*, sui & suæ gloriæ causa, ob quam vl. 16. illa omnia quoque disposita sunt *εἰς αὐτὸν ἐκτίσας*. Modus vero per quem illum finem impetraret, erat *ἐξηγοποιία* actualis pacis inter dissidentia cælestia & terrestria restitutorio, mediante sanguine crucis, qui eapropter ut pretium solvendum spectatur, respectu quidem hominum, inimicorum Dei, ut pretium faciens ad reconciliationem vl. 21. 22. verum respectu illorum qui in cælis sunt, alio prorsus modo & convenienti

nienti statui illorum. Nunc ex difficili constructione illustrata patescet, quid intendat Apostolus. Omnia dicit in Christo consistunt, id est, illorum est supremus dominus, qui illa, uti condidit & disposuit, gubernat, *vs. 16. 17.* Fundamentum hujus rei est *ἔνδοξα* consilium gratiæ *vs. 19.* & pretium solutum, quo sibi acquireret omnia, ut reconciliationem & pacem inter dissidentes posset restituere *vs. 20.* Hoc pacto cadunt quæstiones ex isto dicto motæ, de redemptoris ejusque sanguinis relatione ad angelos, cujus non indigent neque ad expiationem, ut spiritus integri, neque ad confirmationem in statu integro, utpote de quo nusquam sacra loquuntur, in qua tamen sunt, ut emti in peculium summo domino *Θεανδρώπῳ, ἵνα ἐν πᾶσι πρωτεύῃ.*

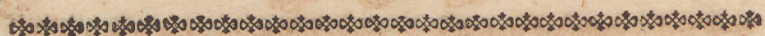
Aliud dictum emtionem soluto pretio, dominii Jesu fundamentum esse indicat. 2 Petr. II. 1. istud occurrit, ubi de *Δεσπότη ἀγοράσαντι τῆς ἀρνήσαντες αὐτὸν.* Vox *Δεσπότης* dominium indicat illimitatum, cui servi parent. Aliam illa, & Christi ad illos quibus imperat, & horum ad Christum, involvit relationem, quam quæ ex gratia & communione spiritus ejus oritur. Redigit illos qui parent ad statum mancipiorum, differentium à *δούλοις.* Introducuntur hic mancipia, in quæ jus illimitatum habebat dominus, sed rebellia & fugitiva, atque sic dominum negantia. Emerat autem illa, adeoque pretium solverat, non redemptionis quo simul expiationem promeruit, sed emtionis, quo dominium in illa acquisiverat.

Prævideo, posse objici, in aliis tamen dictis antea allegatis vocem *ἀγοράσεως* inferre beneficia redundantia in redemptos, per quæ & delicta illorum expunguntur, atque ipsi reduntur populus *περιποιήσεως* & *περιέστερος*, peculium Servatoris, atque eapropter significatum istum in unico loco non esse alium. Verum ista consequentia non procedit. Significatio prædicatorum determinatur à natura subjectorum, & secundum illam vel est arctior vel latior. Id cum maxime obtinet, ubi adjuncta, uti hic emblemata *Δουλοῦ*, quod

certam fervorum speciem nempe emta mancipia involvit, significatum determinant. Differebant autem emta mancipia à servis inter Ebræos. Verum alia sunt, quæ in hac materia observanda esse judicamus. Fines & effectus obedientiæ Sospitaroris, quæ juxta pactum æternum, conditio erat præstanda, vel quod eodem redit, quæ pretium erat, quod ab ipso erat solvendum, varii sunt & distincte spectandi. Distincte etiam in sacris efferuntur, dum diversa adhibentur emblemata ad illos pingendos. Invenimus emblemata ἀγοράσεως & acquisitionis peculii, in locis antea allegatis; porro emblemata specialius à Goëlaru petita Ebr. II. 14. & Luc. I. 68. 69. 74. denique emblemata ab expiationis ritibus, in omnibus locis ubi Servator ut Pontifex, & obedientia ejus ut sacrificium proponitur. Voces spectantes ad tria illa diversa allusionum genera, ἰλασμεν, λυτρώσεως, ἀπολυτρώσεως, παταλλαγῆς, ἀποπαταλλαγῆς & quæ aliæ sunt, diversæ sunt, in notione quam menti proponunt, si ex vero emblematum fonte deriventur, an illæ idem significabunt, & omnes promiscue ac simul notabunt eosdem obedientiæ Christi fines & effectus? Id sane per rerum naturam esse nequit. Aliæ enim in quolibet emblemate sunt circumstantiæ, hinc alia tertia comparationis, per quæ significant. Provocamus hic ad postulata tertium & quartum (§. 2.) Quamquam autem istæ voces, ex illis emblematibus ductæ, inprimis in controversiis circa objecta meritorum Christi, promiscue de eadem re, fine, effectu atque gradu intelligi soleant, dum suspicati sumus, distinctionem obtinere. Diffusum nimis foret, si in hæc vellemus in præsentiarum inquirere, de quibus fortassis alias, ut & de diversis in quolibet beneficio gradibus. Ut nunc inhæreamus materiæ, de acquisto per emtionem, sive pretii solutionem, jure in universum; Phrases petitæ à sacrificiis expiatoriis & pontificatu Jesu Christi, in angelos non quadrant, quoniam boni absque labe sunt, & lapsis sacrificium nec destinatum nec promissum est. Istæ quoque quæ à Goëlaru petuntur, hæc non

non faciunt, dum angelorum Goël non est factus, qui illorum naturæ non est redditus particeps Ebr. II. 16. Superest adeoque sola emtio, per præstationem obedientiæ, quæ conditio fuit in consilio æterno Ef. LIII. 10. ss. Ut vero hæc applicemus ad resolutionem objectionis quæ formari posset, quod cum ἀγοράσις vox, in locis antea allegatis, adhibeatur ad designanda beneficia, quæ redundant in redemptos, electos & salvandos, idem locum habere debere in dicto 2 Petr. II. 1. regerimus, ἀγοράσις seu emtionem esse generalem effectum atque finem obedientiæ Jesu Christi, de quo simul participant, quicunque imperio Christi subijciendi sunt, sive illud agnoscant sive non, sive voluntario pareant & lubenter, sive cum renitentia, aut ut mancipia cum terrore animive aversione, una cum illis, qui lubentes & ex agnitione æquitatis præceptorum Christi atque summi domini, sceptro ejus se subjecere in fide. Isti sunt emti, & reguntur pro diversitate naturæ atque status moralis, angeli boni ut ministri gloriæ & legati, modo naturæ illorum convenienti, quo per reverentiam & amorem erga regem gloriæ, ejus parent mandatis atque honorem quærunt, quem nunc non explicamus, mali vero & impii, per media coercentia & impediencia, ne regno Christi obsint, ultra quam permittitur. Hi sunt redempti, electi ab æterno, quibus præter emtionem, primum gradum, accessere alia beneficia, ex obedientia Servatoris, nempe illa quæ partim ex sacrificiorum piacularem symbolo in sacris pinguntur, ut sunt expiatio delictorum cum culpæ & reatus sublatione, ἁγίασις & sanctificatione Eph. V. 26. 27. partim quæ per symbola ex Goëlatu petita describuntur, solutio scilicet pro debitis & assertio in libertatem. Obstare nihil video, præterquam id, quod vocabulum ἀγοράσις adhibitum de obedientia Servatoris, videatur ad Goëlatum respicere, quorum & à multis referri solet. Verum id & rei naturæ & usui vocis repugnat. Goël enim nil sibi emebat, neque suum augebat peculium, quam notionem vox ἀγοράσις invol-

volvitur, quum Goëlis opus prorsus aliis vocibus indicetur, cum maxime voce ἀλλὰ τίειν. Præterea ista vox apud Alexandrinos nunquam de Goëlatu adhibetur, & in dictis N. T. in quibus occurrit etiam ad alia respicit; De servis enim pretio & ære emtis in locis allegatis adhibetur. Verum Goël, quos liberabat, non sibi emebat in peculium, sed restituebat solvendo λυτρον aut expungendo debita, in libertatem. Hinc *servi negantes dominum emtorem*, non sunt à Goële vindicati, sed מִקְנֵה כֶּסֶף Genes. XVII. 12. & 23.

Addimus denique illos, qui genua flectunt & confitentur Jesum Christum esse dominum Phil. II. 10. 11. cum angelis, qui ipsi sunt subiecti 1 Pet. III. 22. uti sunt omnes creaturæ rationales (PROP. IV.) ad Servatorem dominum habere relationem ad instar fervorum. Sane angelus Johanni apparens fateretur se δούλον esse Jesu Christi, dum se σύνδουλον ejus appellat Apoc. XIX. 10. XXII. 9. conf. Ps. CIII. 21. CIV. 4. Uti autem inter Ebræos variæ erant fervorum species, distinctæ gradu, respectu status & dignitatis ministerii, sic & obtinebant varii modi acquisitionis fervorum, inter quos emtio, modo memorata Gen. XVII. 12. 23. non erat ultimus. Quoniam vero, obedientia Christi præstanda, conditio erat in pacto æterno ad dominium adeundum, & sanguis effusus ut τιμή pretium ac quidem τίμιος spectatur 1 Cor. VI. 20. 1 Pet. I. 18. 19. quin ut emtionis pretium 1 Cor. VII. 23. hinc illa notio à meritis ejus non est excludenda. Deinceps de servis Ebræorum plura subjiciemus.

§. XV.

PROP. XII. *Nec negligendum est dominium jure victoria partum.* Confiteri quoque cogentur, qui sub terris in statu infelici sunt, Jesum Christum esse dominum Phil. II. 11. Hi ut hostes pedetentim aut gradatim subjiciendi sunt ejus pedibus ut scabellum. 1 Cor. XV. 25. & Ebr. X. 13.

§. XVI.

§. XVI.

PROP. XIII. *Habet & subjectos sibi dominus ex homagio, quod ipsi præstiterunt.* Homagium præstatur vel fide, dum assentit anima convicta de domini maiestate, jure atque legum æquitate Ps. II. 12. 1 Cor. XII. 3. vel nuda confessione oris, orta ex alio principio, atque alio ex fine præstita. De hac specie agitur Matth. VII. 22. ubi asseritur etiam hypocritas tale homagium præstare, quod eis ad salutem nihil prodest. Homagium præstant quicunque in cælis sunt, Phil. II. 10. & qui in terris sunt, vel sincere, quod agunt fideles, vel hypocritice; species homagii quoque est, confessio domini Jesu Christi, quam edunt ei, qui sunt sub terra, sive in statu infelici, qui miseriis & pœnis pressi, quod agnoscere & profiteri recusaverant, de gloria Jesu Christi, tunc confiteri cogentur. Niritur hoc dominium fundamentis antecedentibus, testamento & donatione, respectu deini infidelium emtione & victoria, fidelium vero redemptione. Ponit homagium agnitionem juris & maiestatis Christi, à subditis, quæ sive ad obedientiam sive ad reverentiam, illud præstantes obligat.

§. XVII.

PROP. XIV. Uti varia ad dominium Θεανδρωπικα fundamenta sunt & jura ex quibus illud exoritur, sic & varia, si creaturas rationales ipsi subjectas spectemus, emergunt servorum & acquisitionis istorum species. De speciebus jam egimus (PROP. VIII.) ut & de modis acquirendi (PROP. X-XIII.) Commemoramus autem hæc eapropter, ut appareat, species omnes servorum apud Ebræos, cum acquirendi illos modis plerisque, habere quod eis respondet in dominio Christi in creaturas rationales. Subjecti omnes, qui Regi parent, quibusque ille imperat, sive pareant ultro sive coacte, tanquam servi spectantur 1 Paral. XXII. 3. Respondent illis omnia entia rationalia, quæ nutu & providentia Θεανδρωπικα

ἑσώων reguntur. Erant porro servi honoratiores in ministerio aulico regum occupati, quibus assimilantur angeli Ebr. II. 14. Species alia famulitii domestici, prærogativis prædita insignibus occurrit, præfectorum nempe aliis servis, ἐπιτροπῶν, servorum tamen, qualis in domo Abrahami erat Eliezer, & in domo quin regno Pharaonis, Josephus Gen. XXIV. 2. XII. 40. quibuscum comparantur reges atque terrarum domini, vel quicunque divinæ providentiæ singulari modo ministrant, ut instrumenta, ad impetrandos nobiles atque extantes fines Dei, in statu Civili, aut Militari, aut Ecclesiastico. Erant & servi qui serviebant quidem, attamen ut liberi habebantur, quales servi erant Ebraei, quibuscum credentes atque pii conferuntur. Erant denique mancipia, sive ære emta sive victoria parata, quibuscum comparandi impii sub jugum missi.

Modi acquirendi servos itidem erant varii. Testamento & hæreditate Gen. XXV. 5. quem in antitypo lustravimus (PROP. X.) porro donatione Gen. XII. 16. XX. 14, de quo itidem ibidem egimus. Præterea emtione Gen. XVII. 12. & 23. qua de re, respectu antitypi, actum est (PROP. XI.) deinceps acquisitione per victoriam, cujusmodi quam plurima sunt exempla in historia Judicum, & de quo, uti Christus jus inde acquisivit (PROP. XII.) egimus. Juris denique ex homagio exempla sunt in historia Gibeonitarum Jos. IX. 27. & Israelitarum Davidem pro rege agnoscendum, 1 Paral. XII. 18. collato exemplo oppositi, 2 Sam. XX. 1.

§. XVIII.

Fines intendit Deus, in universali isto dominio filii sui exaltari, qui si probe intelligantur, insignem lucem accendunt, tum ad conceptum clariorem de ejus Majestate formandum, tum ad inspiciendum nexum viarum Dei sapientissimum. PROPOS. XV. *Finis generalis est ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα, ut impleat omnia, sive ad præstitutos partim*

tim fines, partim ad decretum ipsis perfectionis gradum perducatur, finisque horum ecclesie bonum & consummatio est. Respeximus ad Ephes. IV, 10. Descendens, idem est qui ascendit super omnes celos, ut OMNIA IMPLEAT. Concordat Ephes. I, 23. ubi ecclesia dicitur corpus & πλήρωμα, τὸ πάντων ἐν πᾶσι πληρούμενον complementum, omnia in omnibus implentis. Merentur hæc ulterius excuti. πλήρωμα in sensu passivo, vel activo sumitur. Passive de Ecclesia in dicto modo allegato dicitur, de qua re mox; itidem de Christo Coloss. I, 9. & II, 9. πᾶν πλήρωμα ἐν αὐτῷ κατοικῆσαι, & κατοικῆσαι σωματικῶς sive antitypice, εὐδίκησε. Dicitur quoque Joh. I, 16. ἐκ πληρώματος αὐτοῦ ex plenitudine ejus, recepimus gratiam pro gratia. Interea negandum non est, in istis locis cum passiva notione, simul indicari activam, quatenus Christus distribuit, quæ ad πλήρωμα spectant, aliis. Sensus activi exempla sunt Gal. IV, 4. Rom. XIII, 10. &c. Uti autem πλήρωμα & πληροῦσθαι sensu passivo indicat, perduci ad perfectionem, Ephes. I, 10. 1 Joh. I, 4. dum capacitas expletur Marc. VIII, 20. numerus absolvitur Apoc. VI, 11. finis & quicquid ad perfectionem facit attingitur Rom. XIII, 8; Sic in sensu activo complectitur omnes operationes facientes ad attingendum finem, perfectionem, & explendum numerum.

Sapientissimum numen, quod nihil frustra facit, omnibus creaturis præstituit fines decentes atque naturæ illarum congruos, quos non unâ & confestim, sed teste experientia, cum tempore pedetentim & gradatim impetrat. Supponere id, quum de eo convincamur abunde, licet. Erunt adeoque angelis atque quibuslibet extra nostrum globum constitutis creaturis, sui fines, quos attingunt per varios cum aliis nexus, præstituto tempore. Etenim si illos jam attingere, novi nexus exoriri nequeunt. De finibus creaturarum rationalium in hoc orbe non opus est ut quicquam addamus, quoniam illi satis noti, illorumque illustratio constituit partem principalem contentorum in

D

reve-

revelatione. Illæ vero quæ extra orbem nostrum sub-
stunt, itidem suos habent fines, sive sint integræ, sive
lapsæ. Paucula de illis S. litteræ tradunt. Finem ultimum
priorum indicant 1 Cor. XV, 28. *quod Deus erit omnia in
omnibus*, atque eo præsentem rerum administrationem fa-
cere, & tanquam ad finem tendere, dicunt. Novus tunc
emerget rerum ordo in oeconomia Patris, sublati domi-
natibus, potentatu, & potestate, devictisque omnibus ho-
stibus: Ad fines istos magnum æque, ac qui ei subordinati
sunt, tendunt vicissitudines, quæ jam locum habuere in
mundo spirituum, illa cum maxima quæ obtinuit, dum
consummatus per passionem *θεανδρωπος* exaltabatur, quæ,
ut in nupera de hac materia dissertatione evicimus, con-
stitit in augmento gloriæ atque beatitudinis, tum angelorum
tum cælitum, quæque eapropter inducta est, ut præpa-
ratio fieret ad magnum illum & ultimum in regni præsen-
tis consummatione. Pateret hic latissimus campus, con-
jecturas proponendi de finibus multis Dei, quos in mun-
dis angelicis extra nostrum orbem intendit, ad revelan-
dam gloriam virtutum suarum & *θεανδρωπος*, verum ne vi-
deamur nos velle sapere ultra quam decet & licet, ab illis
abstinemus. Sufficit, liquere, imperium *θεανδρωπος* ten-
dere ad finem illum insignem, etiam in cælis obtinendum.
Habent quoque mali angeli & quicumque sub terris in statu
infelici versantur, suos fines. Istos *θεανδρωπος* gradatim
debellat, (PROP. II.) devictos catenis ligat, seu potentiam
nocendi aufert, quo in statu reservat ad diem magnum
judicii Ep. Jud. v. 6. in quo, unâ cum reprobis, detruden-
tur in ignem æternum, paratum ipsis Matth. XXV, 41.
Jam vero Dominus gloriæ imperando, omnia implet per
gradus, & per facientes eo vicissitudines variarumque
viarum nexus, quæ media ad fines sunt, deducendo nem-
pe omnia ad suos speciales ipsis præstitutos, tum & ad ge-
neralem finem, ipsos reprobos, dum illos devincit, coër-
cet & demum judicat; explendo porro respectu bonorum
capa-

capacitates, absolvendo numerum perfectionum, quæ illis inesse debent, & sic perfectionem augendo. Quomodo id fiat respectu electorum hominum, ex doctrina de salutis per Christum applicatione satis notum est. Neminem autem male habeat quod asseramus, angelorum perfectiones augeri. Dum notiones perfectionis & augmenti gloriæ, quas in modo allegata dissertatione explicatas dedimus consideramus, rei veritas patebit. Creaturæ sunt angeli, adeoque finiti. Finiti entis perfectio immensum in modum & per immensum tempus potest augeri, usque quo ad perfectionis ipsi præstitutæ terminum sit perductum. Eo vero & cælestes & angelos nondum esse perductos, futuræ docent vicissitudines. Sed & sacra testantur. Augeri cognitionem illorum, adeoque perfectionem primæ facultatis animæ intellectus, per revelationem multivariæ sapientiæ Dei in regimine ecclesiæ in terris, asseritur Ephes. III, 10. quænam vero inde incrementa perfectionis actionum & habituum exsurgant, quilibet psychologiæ atque pneumatice gnarus, facile perspicit.

Cum itaque pateat finis domini *θεανδρώπης* in universum, ut omnia impleat, seu quamcunque rem ad finem suum, & demum omnia sive totum universum, ad præstitutam in præsentī rerum administratione aut regno suo, metam perducatur, perfectionemque inducat creaturis rationalibus, quibus decreta est, & qualis ipsis decreta est, videndum simul est, quomodo ecclesiæ in dicto Ephes. I, 23. possit dici *πλήρωμα τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρωμένον*. *Πλήρωμα* respicit ad finem & perfectionem. Ecclesiæ perfectio, finis dicitur omnia in omnibus implentis. Igitur implementum omnium in omnibus (partibus nempe perficiendis & ad finem deducendis), rerum extra orbem, medium est fini & perfectioni ecclesiæ subordinatum, atque ecclesiæ perfectio deductioque *eis τέλος* 1 Cor. XV, 24. finis est præordinatus administrationi imperii in supra cælestibus. Et ne mirum videatur, nos ecclesiæ complementum, perfe-

tionemque electorum atque redemptorum hominum, corporis Jesu Christi, spectare tanquam finem regiminis *Θεοῦ* in cœlis atque vicissitudinum in mundis angelicis, dum angeli præstantioris multo sunt naturæ, quam homines mortali corpore vestiti; observandum est, partim arctissimam esse relationem ecclesiæ atque hominum ad filium Dei, quorum naturam induit, quique quod in dicto additur, corpus ejus constituunt, quin multo arctiorem quam ad angelos, qui nunquam ejus corpus audiunt, quorumque naturam non induit Ebr. II, 16. unde hominum emergit præcellentia præ angelis; partim ad angelorum officia post Servatoris exaltationem pertinere *διακονίαν* præstandam hæredibus salutis Ebr. I, 14. denique, quod in sequentibus illustrabimus, summum Dei opus esse, opus gratiæ, cujus ea propter consummationi subordinari potuere reliqua opera.

§. XIX.

PROP. XVI. *Quæcunque in orbe terrarum contingunt, creaturarum rerum natura, ordo, dispositio, effectus, fata quoque mundi, ab imperio & providentia Θεοῦ pendent, & ecclesiæ causa sic ut contingunt dispensantur, id est vel efficiuntur vel permittuntur.* Assumere licet, quod à philosophis satis est probatum, coherere omnia, nexu admirando in hoc orbe, & quicquid in illo deprehenditur, non sui solum, sed aliarum creaturarum causa, simul esse factum, ignobiliores inprimis creaturas, nobiliorum causa, sicque hominum causa, quæ in orbe sunt, (reliqua enim quæ extra illum sunt alios habent fines) condita esse, & subservire tum hominum commodis, alia mediate alia magis immediate, tum promovendis finibus, quos summus creator intendit. His positis, ecclesia illiusque vicissitudines, atque quos cum illa intendit *Θεοῦ* fines, scopus sunt, ad quem collineant quæcunque in orbe contingunt creaturarum effectus, fata &

& mutationes. Ecclesia, corpus Θεανθρώπου ejusque πληρωμα (PROP. XV.) cujus intuitu reliquas extra orbem creaturas, rerumque creaturarum ordines disponit atque dirigit, uti in orbe colligitur, sic illi subordinati erunt dispositio fines & vicissitudines rerum, quas orbis continet, quæque ad ecclesiam relationem habent. Habent vero illam omnes, licet quædam valde mediatam. Etenim Ecclesiæ causa sustentatur genus humanum Joh. XVII. 2. & orbis conservatur, quoniam illius consummatio, teste historia sacra & contentis vaticiniorum, finis fuit & erit viarum providentiæ in hoc orbe. Hominum vero causa sunt & sustentantur creaturæ, tum animatæ tum inanimatæ in orbe. Hinc cum ecclesia sit proximum objectum amoris Θεανθρώπου Ephes. V. 25. curæque, utpote quam carissimo sanguinis pretio redemit Act. XX. 28; ipsi vero omnia pareant in universo (PROP. I.) & in globo nostro, interque illa ipsa bruta (PROP. IV.) quin cum omnia ab ipso ut λόγος sed incarnando & exaltando sint condita Joh. I. 3. ipse quoque eadem gloria nunc gaudeat, qua polluit ante mundum conditum, Joh. XVII. 5; & quod præcipuum est, in ipso omnia subsistant, uti condita olim fuerunt Col. I. 16. hinc ab ejus imperio pendent, quæcunque in orbe sunt, rerum naturæ ante ἐνδοξασιν & ab initio ab ipso conditæ cum legibus naturæ ipsis inditis, & conformatis ut idoneæ essent ad fines impetrandos, qui post exaltationem ejus debuerunt obtineri; rerum quoque mutationes sive secundum leges naturæ exoriantur, sive præter & contra illas, quod in miraculis fit; fata denique hominum & regnorum, uti ecclesiæ commodis subseruiunt, vel ei adversantur atque uti faciunt ad promovendos fines cum ecclesia.

Congessimus hic multa, quæ per justam dispositionem notionum, perque illustrationem quæ ex sacris cuilibet parti speciali posset addi, possent deduci latius, a quo tamen per cancellos scripti academici impedimur. Sufficiat nos indicasse principia ex revelatione petita, ex quibus re-

rum gnarus, specialia derivare poterit. Cum vero hac de causa admiranda naturæ & providentiæ, quæ in creaturis sensibus nostris parentibus deprehendimus, effecta sint regiminis *θεανδρωπτε*, liquet, nos ipsi debere istam reverentiam, ad quam illa nos excitant, dum illa contemplamur, quoniam ipse illorum ut *λόγος* creator author est, & ut *θεανδρωπος* exaltatus conservator atque supremus effector.

§. XX.

Utrationales creaturæ extra orbem nostrum, *θεανδρωπτε* agnoscant imperium, venerationemque debitam ipsi præstent, indicatam genuum flexione & oris confessione, requiritur revelatio, facta ipsis qua notitiam non solum gloriæ sed & humanæ naturæ acquirunt aut acquisiverunt. Varii quidem modi talis revelationis factæ possunt concipi, quorum tamen non omnes quadrant, aut subjectis circumstantiisque de eis commemoratis conveniunt. Nos in illos nunc non curiosius inquirimus. Unicum tamen modum, qui obtinuit, silentio præterire non possumus. PROPOS. XVII. *Præsens fuit localiter θεανδρωπος exaltatus in globis extra orbem nostrum, qui ad cælum referuntur, seu integrorum aut beatarum creaturarum sedes sunt.*

Disertum de hoc asserto legimus testimonium Ebr. IV, 14. ubi de Pontifice magno *διεληλυθότες θρανῶς* qui PERTRANSIT COELOS. Observant passim Interpretes, non sufficere, si hæc explicentur de receptione in cælum, aut ingressu in illud. Obstat & pluralis *θρανῶν*, obstat quoque vox *διερχεσθαι* quæ transitum per loca indicat, ut meta ad quam tenditur, attingatur, vid. OWENUS *ad h. l.* Asserunt simul, respici ad loca quæ appellant ætherea, juxta conceptum quem sibi formant de spatiis extra globum nostrum, & ad loca aut spatia in quibus collacata sunt astra. Sic accuratis Interpretibus non solum sedet suspicio, verum & opinio, *θεανδρωπον* localiter fuisse in regionibus extra nostrum

nostrum orbem sitis, cælestibus. Interea conceperunt hoc
 iter tanquam merum transitum ad loca alius adhuc sita,
 super astra, revelatione maxime extanti gloriæ & præ-
 sentia Dei beata, quæ tertium cælum, ac paradysum in sa-
 cris dici existimarunt. Ortum ducit ille conceptus, de
 cælo gloriæ sito super astra ex scholasticorum atque quo-
 rundam patrum cogitaris de cælo sic dicto empyræo. Ve-
 rum neque situs iste, ullo ex sacris testimonio potest ad-
 strui aut adstructus est hactenus, neque congruit recenti-
 bus dogmatibus, inventis astronomicis nitentibus, de im-
 mensis spatiis cælorum, repletis astris, quorum quodlibet
 solis instar luceat, & fortassis suo systemati, uti sol nostro
 inserviat. Fatendum est, gloriosum corpus Christi, *ὁ
 δεῦρ ἔσαντον δεχέσθαι* Act. III, 22. esse in loco. Verum an ille
 sit extra astrorum spatia, aut supra illa, quis unquam evin-
 cet? Transitum igitur talem, circa quem varia præterea
 moveri possent dubia, mittimus, concipimusque talem,
 qui non solum transferendi corporis glorificati causa factus
 est, sed simul dominii causa suscipiendi in beatos qui istud
 dominium agnoscere, dominumque gloriæ adorare de-
 buerunt.

Video hic posse objici, non id latere in phrasi, quod
 in illa quærimus, nempe præsentiam Christi in cælorum
 locis, qui quoque *ἔσαντον* audiunt, quoniam beatorum atque
 integrorum cælitum sedes sunt, quia in dicto alluditur ad
 S. Pontificem intrantem in adytum templi in festo expia-
 tionis. Certa quidem est allusio. Interea rei, phrasis sin-
 gularis est, cumque illa non sine ratione posita sit, emphasis
 ejus & significatus strictus non sunt negligendi. Quod si
 enim mure de introitu in locum & statum gloriæ Paulus
 voluisset loqui, dixisset *ἀρχιερεῖα ἔχομεν εἰσελθούμεθα εἰς ἔσαντον*
 uti facit cap. VI, 20. IX, 12. 24. Nunc alia phrasis alium
 habet sensum, aliamque emphasisin, cui inhærendum est,
 quæque statim suspicionem movet, Apostolum non inten-
 dere ut proponat locum gloriæ ad quem ivit, sed loca per
 quæ

quæ introivit. Ne vero dubium oriatur, quod itidem posset moveri, in introitu S. Pontificis Ebræorum in Sanctum Sanctorum nihil conspici, quod de transitu Christi per cælos moneat, illumque adumbrarit, occurrit BRAUNIUS *in comment. ad Ebr. IV, 14. VII, 26. & in Selectis Sacris Lib. III, cap. 4.* ostendens umbram istiusmodi transitus per diversa templi loca, in ingressu Pontificis.

Indicabamus modo, suspensionem ex ipsa phrasi oriri, Apostolum, non locum ad quem, sed loca per quæ θεάνθρωπος ivit, velle indicare. Confirmamur in illa si nexum spectemus. Agit versus immediate præcedens, de omni-scientia Christi. Recte enim ille ad Christum refertur, dum ipsi tribuuntur oculi, quod prorsus catachrestice de verbo revelato assereretur, quanquam antecedens comma de illo agat. Asseritur nullam κτίσιν, non creaturæ solum individuum, sed & speciem aut classem dispositam in certo ordine a Deo, coram oculis ejus esse absconditam, sed omnes manifestas. Κτίσεις non solum in terris sunt sed & in cælis, exornatis a λόγῳ θεῷ, creatore. Ps. XXXIII, 6. Illæ vero Christo τῷ Ἀρχιερεῖ notæ sunt. Ratio additur διήλθεν ἑρᾶνς pertransiit cælos. Et hanc gloriam, quam in cælis & ex dominio summo Pontifex noster habet, Apostolus etiam alias in epistola urget, ut cap. VII, 26. *altior cælis est.* Hoc pacto, reverentia erga Jesum Christum, exinanitum antea & in crucem actum, quæ scandalo erat Judæis, exempto ex animis isto scandalo, augebatur valde Ebr. XII, 3. Appareret hac ratione nexus cum commate præcedente, *omnes creaturarum ordines, manifestæ sunt coram oculis ejus, de quo loquimur* (loquebatur vero de magno Apostolo & Pontifice nostræ confessionis cui adhærendum erat cap. III, 1.) Pertransit enim ille Pontifex cælos, in quibus tot creaturarum a creatore dispositæ sunt classes; Quoniam vero nos illum ut Pontificem habemus, eapropter inhærendum est confessioni ejus.

Via hæc signibus exaltationis Christi est congrua. Re-
verea.

verentiam exhibere debent θεῶν ἀγγέλων angeli & cœlites Ebr. I, 6. illique obedientiam præstare, angeli præsertim, tum ministrando in regno gloriæ, tum legationes in regnum gratiæ suscipiendo ibid. v. 14. Nequit id fieri absque cognitione glorificatæ naturæ humanæ, illa vero absque concessa revelatione non acquiritur. Quotquot nunc concipi possint modi revelationum, de quibus ut supra monuimus, nunc non disquirimus, ille certe clarissimus est, quo præsens exhibetur rex gloriæ reverendus atque adorandus, & conceditur aspectus talis, qualis in cœlites integros atque beatos cadit. Angelorum certe is congruit naturæ, studioque olim impenso, quo teste Petro i Ep. I, 12. prona facie quæsiuerunt inspicere in passionem Jesu Christi, gloriamque illas sequuturam. Obscurior tunc fuit illorum cognitio. Reddita illa est clarior, quum hæres secunda vice in mundum est introductus Ebr. I, 6. Revelatione de futura gloria Jesu gavisi sunt angeli, cæteroquin non studuissent in illam intimius & penitus inspicere. Reddita autem illa est clarissima, quod conspectu fieri debuit, quum antea fieret per promissa & per symbola. Το παρόντως enim in dicto Petri alludit ad cherubos, prona facie intuentes in ἰλαστικόν symbolum obedientiæ Christi, qua gloriam & dominium sibi meruit. Persuademur eo magis de conspectu, quoniam eadem illorum procul dubio fuit ad θεῶν ἀγγέλων relatio, qua ad agnitionem dominii ejus & ad gloriæ cognitionem perducti sunt, quæ erit, quando insignem partem reverentiæ & obedientiæ ipsi præstabunt, in die peremptorio. Veniet ille cum angelis gloriæ, tempore quo cælorum vires & potestates commovebuntur Matth. XXIV, 29. 30. collatis parallelis. Præsentia adeoque & conspectu ejus fruuntur, illisque ad hoc ministerium præstandum, atque ad istam testificationem reverentiæ, permovebuntur.

Sed nondum omnia complanata sunt. Præsentiam solum angelis cum conspectu gloriæ concessam adstruximus.

E

Domi-

Dominium autem est universale. Cœlorum spatia sunt immensa, corpora in illis innumerabilia, illaque nullo modo, quod cum quamplurimis assumimus propter omnipotentiam & summam sapientiam creatoris vacua, non a creaturis solum, sed & a talibus creaturis, quæ opificem cognoscere, atque illi si in statu sint integro aut beato, debitas laudes persolvere valent, id est a rationalibus. Siccine quæri posset, an omnia illa solum incoluntur ab angelis? Numne etiam aliæ sunt creaturarum rationalium species, quas Deus speciali & naturæ illarum convenienti œconomia aut modo regit? Nihil hic aut affirmamus aut negamus, ubi S. S. silet. Neque etiam cum quibusdam defendere sustinemus, creaturas omnes rationales extra globum nostrum in Sacris angelorum nomine insigniri. Si non sint aliæ species, & angelorum nomen generale sit, perit difficultas. Si vero dentur aliæ species, argumentari licet ex analogia istas creaturas sive integras sive beatas cum angelis lucis & gloriæ intercedente, dominum gloriæ illas ad sui reverentiam perduxisse eodem modo, quo perduxit istam cœlitum speciem aut classem, de qua sacra solum mentionem faciunt, nempe angelicam.

Possent porro adversus præsentiam istam & conspectum moveri, suppetere alias vias Deo possentque provocari ad Protomartyrem Stephanum, cui stans ad dextram Dei conspiciendus exhibebatur Christus in gloria, cœlis apertis Act. VII, 57. possentque inde inferri similem revelationis modum beatis aut integris cœlitibus potuisse concedi, sic ut præsentia Christi non fuerit requisita. Respondeo, hoc ipsum exemplum non obest. Conspectus concedebatur apertis cœlis, dum animus erat confortandus in reverentia Christo præstanda per martyrium. Videratis Christum in carne & præsentia ejus, licet in statu exili, fuerat gavisus, nunc ubi argumentis ex gloria ejus ductis, ad constantiam in exhibendo domino honore, permovendus erat, concedebatur aspectus gloriæ & gloriosi corporis.

Vero-

Verosimile id potius reddit, per concessum aspectum gloriae, cœlitibus cognitionem de gloria esse impertitam, illosque isto modo permotos ad reverentiam Christo exhibendam. Quod si vero quis de aliis modis concessi ad aspectus atque impetratae cognitionis præter præsentiam cogitet, nihil evincet, nisi istos fortassis fuisse possibiles. Nos Pauli testimonio de transitu per cœlos nixi, præsentiam corporis Christi in illorum orbibus, saltem ad media revelationis, quæ cœlitibus genua flectentibus & dominium agnoscentibus concessa fuerunt, pertinere contendimus.

Nec obstat consequentia, quæ hunc in modum nece possit. Imperat quoque *θεοὶ δεικνύουσιν* reprobis, qui ex vita exceſſerunt, ut & angelis lapsis, horum autem procul dubio, multos saltem, versari in loco aut locis extra globum nostrum, cumque & illi genua debeant flectere atque confiteri dominium Christi, sequi, quod si præsens fuerit agnitionis domini causa cœlitibus, ipsum etiam præsentem debuisse fuisse his spiritibus infelicibus, cumque id asseri nequeat, concidere quoque præsentiam apud cœlites. Regerimus aliam prorsus esse agnitionem domini, quæ reverentiam parit, amore domini nixam, & quæ testanda fuit statim post exaltationem ejus. Aliam vero esse agnitionem, quæ amore domini cassa est, quæque ex debellatone, victoria, coercitione, experientia poenarum præsentium & timore futurarum oritur, qualis est reverentia refractariorum hominum & spirituum erga *θεοὶ δεικνύουσιν*. Hæc pedetentim & ut victoriæ procedunt potest excitari, (PROPOS. II.) complebiturque demum in die peremptorio, ante quem præsentia non requiritur, in quam trahendi sunt, coram tribunali sistendi.

§. XXI.

PROPOS. XVIII. *Edocti sunt & agnoscunt cœlites non modo gloriam & dominium *θεοὶ δεικνύουσιν*, verum & media vi-*

amque per quæ ad illud pervenit, obedientiam nempe in statu exinanito præstitam. Propositionem hanc evincunt dicta sacrorum clarissima. Afferitur sane de angelis 1 Pet. I, 12, quod prona facie studuerint inspicere, in gloriam non solum, sed & in passiones. Gloria illa dicitur sequutura, hinc desiderium eorum pro objecto habuit utrumque statum, cum nexu illos intercedente. Quæ vero angeli, desideraverunt, illa ipsis exhibita & concessa esse, ex illustratione propositionis antecedentis, patet. Idem potest inferri ex dicto Phil. II, 10, agnitori & confessuri dicuntur omnes dominium Christi in ejus nomine sive gloria, quæ describitur ut nomen omnia nomina, seu gloria omnem gloriam excedens, concessa ipsi ob antecedentem statum exilem, in quo se exinanivit, assimilatus est hominibus, obediens factus ad supplicium crucis & mortem. Causa hujus exaltationis latere non potest angelos, partim quoniam cognitio eorum de domini gloria valde perfecta esse debet, ad quam causarum cognitio pertinet, partim quoniam lapsum generis humani cognoverunt una cum electorum restitutione per mediatorem efficienda, utpote qui Sospitatori in terris apparenti & versanti servitia præstiterunt. Nec ignota ista sunt diabolis, ex quorum seductione peccatum ortum est atque increvit, & qui insidiis, temptatione, aperta vi atque per instrumenta, cum redemptione Servatoris gloriam, studuerunt cohibere & intervertere. Addimus symbolicam representationem eorum, quæ in cælis contingunt, ex qua patet cælitæ omnes cognitionem obedientiæ Jesu Christi habere, memoriamque ejus apud illos refricari. Extat illa Apoc. V. Introducitur Servator ut agnus mactatus stans in throno Dei, v. 6. Mactationis illa indicia, sunt symbolum perpeffionum. Aperit ille agnus librum obsignatum, emblemata decretorum Dei est liber obsignatus, referatio autem quæ agno competit, cap. VI, 1. seq. præter quem nemo dignus ad hæc inventus fuit, summi regiminis in universum competentis soli Sospitatori

tori *θεανδρωπῶ*, præter quem nemo ad id dignus fuit re-
 perus, quoniam nemo isto jure, quod ipse acquisiverat,
 gavifus est aut gaudere potuit. Circumstant angeli thro-
 num, & agnū mactatum laudant cap. V, 12. cognitione
 idcirco meritorum sunt præditi, idque per ipsas laudes in-
 sinuant, dum gloriā non solum & summum imperium
 extollunt, verum & agni aut Sospitatoris mactati, digni-
 tatem prædicant.

§. XXII.

PROPOS. XIX. *Opus gratiæ & salvationis præcipuum est
 inter opera Dei & quasi centrum, ad quod reliqua collineant.
 Hinc & conexas cum illo, obedientia filii.*

Præclara de operibus Dei sentimus, qui illa in spatiis
 hujus orbis, minutissimæ creationis particulæ & pulvisculo
 si comparetur cum reliquis universi, neutiquam includi
 credimus. Insinuavimus antea nos illorum partibus acce-
 dere, qui de entis infiniti operibus transeuntibus, maxima
 quævis præsumunt, non ex pio solum affectu, verum
 etiam ex rationibus quas Astronomiæ periti, ex recentio-
 ribus inventis ratiociniisque inde ductis afferunt. Exsur-
 git inde conceptus de operum Dei magnitudine copia &
 varietate stupenda prorsus. Præsumere vero inde licet,
 cum maxime quoniam Deus sapientiam summam per ope-
 rum suorum varietatem manifestat, tot obtinere diversas
 regiminum formas atque œconomias Dei cum istis crea-
 turis, distinctas ab illa, qua regit hujus orbis incolas, di-
 stinctasque inter se, quot dantur *κτίους* seu creaturarum
 ordines aut dispositæ classes. Admiranda idcirco in illa-
 rum classium regimine erunt opera. Ignoramus quidem,
 classes istas seu ordines creaturarum, ut & œconomias Dei
 cum illis, & eis subordinata opera, hinc videretur, nos nullo
 modo posse comparisonem instituere, inter opus gratiæ
 quod ecclesiæ in beneficium cedit, istaque opera quorum
 theatrum est in immenso spatio, nunc ignorata & demum

in æternitate cognoscenda. Interea rei lucem præfert revelatio, nosque manuducit, ut quanquam comparationem istam instituere nequeamus, iudicium tamen formare possimus de operis gratiæ præstantia & magnitudine reliqua excedente. Etenim

1.) ostensum est, ecclesiæ consummationem finem esse ultimum, ad quem tendit præsens rerum administratio, cuique œconomia Dei cum cœlitibus omnibus subordinata est (PROP. XV.) Ecclesia vero per opus gratiæ electa, & redempta est, salvatur & consummatur. Cumque illud opus, cuius consummationis causâ reliqua opera perficiuntur, illa præcellat, hinc gratiæ operis præstantiam præ cæteris cernimus.

2.) Ipsa rei natura id docet. Opus est Dei triunius, in quo quælibet persona, quod Theologia explicat, peculiari & admirando modo actiosa est. Et quamlibet neque nolumus in reliquis operibus cuiuslibet personæ relationem, pro œconomia divinæ ad illa opera relatione, quam speciatim non intelligimus & de qua id generatim solum novimus, λόγος esse opificem, sic ut nihil quicquam quod creatum est ab illo non sit factum Joh. I. 3. spiritumque oris Domini exornasse cœlos seu perfecisse cœlorum exercitus Psal. XXXIII. 6. perspicimus tamen in hoc opere istud admirandum, quod filius Dei, descenderit in nostrum orbem, induræque nostra carne, exinanitus & obediens sit factus ad mortem in cruce maxime ignominiosam. Et personæ incarnatæ dignitas, & distantia utriusque extremi, divina gloria atque summus gradus exilitatis, ignominia & cruciatuum, quo major mente nequit concipi, fidem faciunt, opus illud summæ esse dignitatis maximæque præcellentiæ, ad quod in effectum deducendum, medium tantum fuit requisitum, quo majus dari non poterat.

3.) Quin cum eo præstantius sit opus, quo lucidius, quoque plures in illo conspiciuntur divinæ perfectiones, præcellentiam sibi vindicabit opus gratiæ, præ reliquis, quot-

quotquot in oeconomis cum aliis creaturis rationalibus possunt concipi. Hic conjunctim revelantur, temperamento admirando, misericordia cum sanctitate & gratia cum iustitia, ad quod medium modumque ratio invenisset nunquam. Salvatio per electionem, redemptionem satisfactione & meritis partam, atque salutis applicationem, adeoque per opus gratiae, solis conceditur hominibus, Act. IV. vs. 12. Ebr. II. 11. & 16. Illis vero ullas creaturas rationales, in quocunque demum sint systemate similes esse, ob varietatem operum Dei, ex qua relucet summa sapientia, nequidem suspicari licet. Unde dum gratiae opus, ad quod *εισόδου* pertinet, quæ descensu filii in hunc orbem est facta, & in eo consistit quod nostræ humanæ naturæ est particeps redditus, per obedientiam ejus, in terra exsequutioni est datum, 1 Tim. I. 16. collatis dictis in quibus de exitu Christi à patre & adventu in mundum agitur, alibi verò non, liquet in aliis oeconomis Dei, tam splendidum virtutum non lucere theatrum. Si lapsæ sint creaturæ, revelantur in regimine Dei super illos, sanctitas & iustitia semper tamen bonitate temperatæ, atque secundum sapientiam manifestatæ. Si integræ sint, & post explorationem quam Deus cum creaturis rationalibus instituit, confirmatæ in statu innocentiae, relucet cum reliquis virtutibus bonitas aut benignitas, nondum tamen misericordia atque gratia, quæ ab illa differunt illamque excedunt.

4.) Accedit quoque ex dominio Servatoris creaturis quiblibet rationalibus, cum mutatione status ingens beneficium, quod illico contemplabimur; cumque fundamentum cui dominium universale *Θεοκρατία* innititur, sic pars illa operis gratiae, quam ille præstando obedientiam, in effectum deduxit, patet, opus illud ut præcipuum & principale spectandum esse, ex quo beneficia in omnem redundant creaturam.

§. XXIII.

PROP. XX. *Redundant cum mutatione status, ingentia in*

in universam creaturam beneficia ex dominio Θεανδρῶνς universali. Parodoxa hæc videri posset propositio primo intuitu, cum maxime si spectetur in nexu cum antecedentibus, in quibus hoc dominium ex obedientia & opere gratiæ derivavimus. Posset enim inde inferri, redemptionem esse universalem, partam pro quibuscunque hominibus, spiritibusque lapsis, cujus effectus demum exeant, in celebratam istam ἀποκατάστασιν seu restitutionem omnium. Verum absit hoc, neque ad illam sententiam deflectimus, quam ex adverso ex nostris meditationibus fortius infringi posse existimamus. Loquimur de beneficiis, verum illa sunt varia, diversi gradus, diversæque indolis, & illa solum tribuimus cuilibet creaturarum speciei, quæ cum natura illius atque statu conveniunt. Sane dum angelis integris & confirmatis ex hoc dominio beneficia accrevisse statuimus, nulla beneficia ex satisfactione pro eis aut gœlatu orta, sed quæ naturæ illorum atque statui conveniunt, posuimus, ut quilibet videt, hinc quoque dum beneficia inde derivamus ad reprobos & spiritus lapsos redundantia, neutiquam talia intelligimus, quæ ad redemptionem pertinent, verum alia naturæ illorum congrua, quæ deinceps indicabimus. In tres classes distinguimus creaturas rationales, quantum illas novimus, in homines electos & sanctos, in cœlestes integros & beatos, inque reprobos ex hominum & angelorum genere. Quomodo dominium Θεανδρῶνς creaturis ex prima classe cedat in bonum, non opus est ut explicemus, quoniam salvationis notio, quæ per hoc dominium ejusque agnitionem perficitur, id intelligenti satisfacit.

Beneficia quæ redundant in angelos bonos, cœlestesque integros, ex exaltatione Christi ingentia certe sunt. Partem illorum explicuimus in *dissertatione de aucta beatorum gloria post consummationem mediatoris* §. XVIII. quam nunc non reperimus. Cognitionis augmentum debuit accedere eis, dum operis gratiæ & nexus inter passiones atque gloriam

riam Jesu Christi, ampliolem & penitiolem accepere no-
 titiam (PROP. XVIII.) sive operis Dei summi & cui reliqua
 subordinata sunt (PROP. XIX.) Nexus quoque inter subor-
 dinata & illud supremum opus inde clarius patere debue-
 runt, adeoque mysteria plurima decretorum Dei pandi, per
 exsequutiones illorum, in operibus subordinatis & illorum
 relatione ad præcipuum. Exercitia inde & habitus debue-
 runt augeri, cum lætitia, quoniam enixi desiderii sui i Petr.
 I. 12. compotes sunt facti. Porro *leitῦργικα πνέματα* sunt
 facta, ministrantia in regno gloriæ regi gloriæ & adorantia
 illum. Spiritus beatus & sanctus, non nisi pro ingenti id
 potest reputare beneficio, si ad altiora vocetur ministeria
 ad gloriam entis infiniti & summe perfecti tendentia. Ipsa
διακονία quam præstant hæredibus salutis, ab ipsis pro bene-
 ficio reputatur. Spiritus enim sanctitate ornatus & eapro-
 pter charitate plenus, non nisi ut beneficium spectare po-
 test, si amplior occasio ipsi concedatur amorem suum aliis
 contestandi, quamobrem & angeli dicuntur gaudere ob
 pœnitentiam cujuslibet peccatoris Luc. XV. 10. Et quidni
 cogitari posset accessisse sententiæ confirmationis in statu
 bono, antea quidem jam latæ renovationem, dum rex glo-
 riæ dominium capessivit, quo pacto renovatum est gau-
 dium in antecedenti post explorationem confirmatione ex-
 pertum, atque auctum. Plura possent addi beneficia si istum
 campum nunc liceret ingredi.

Sed & attribuimus reprobis beneficia ex hoc fonte.
 Præmittimus, quod in Theologiæ naturalis doctrina solet
 evinci, & quidem ex notione bonitatis Dei applicata ad
 mundum creaturasque rationales, Deum per istam virtu-
 tem omni modo operari, ut harum status tam tolerabilis si
 miseræ sint, tamque perfectus reddatur ac quidem per
 ipsius virtutes, rerum naturam, mundi nexum & istarum
 creaturarum statum atque indolem fieri potest. Id qui ne-
 gat, quique quod pejus est oppositam inclinationem in
 Deo ponit, is ens benignissimum & perfectissimum onerat

imperfectione summa, qualis est atrocitas atque crudelitas. Si vero Deus id intendat suo opere, ut tolerabilis & perfectus quantum per conditiones indicatas licet, status illarum reddatur, tendent certe in illum finem, mutationes omnes quas subeunt, adeoque & devictio illorum abs rege gloriæ & subiectio sub pedibus ejus, quin & ipsum suo tempore agendum judicium atque pronuntianda in illo sententia condemnatoria. Sic generatim evictum est quid Deus intendat. Potest vero id in effectu à posteriori indicari. Dominus illos devictos subjiciens sibi coercet, atque repagula ponit ne ulterius furere aut nocere possint regno ipsius, quod sua malitia intendunt. Beneficium fit maligno, si coerceatur atque ejus malitia cohibeatur. Concedet enim quilibet ethices gnarus, dari gradus in peccato atque malitia, quin posse concipi graduum illorum numerum ingentem, dein, quemlibet usum, exercitio atque licentia deteriorem fieri, porro quanto major in aliquo est malitia gradus, tanto illum imperfectiorem reddi, cumque malitia sibi ipsi sit pœna, uti virtus sibi præmium, statum illius qui in majorem gradum malitiæ incidit licentia & exercitio, eo debere esse intolerabiliorem, per malitiæ & imperfectiōis majoris sequelas. Numne itaque cohibita ulteriori malitia & peccatorum numero in reprobis & lapsis spiritibus, impeditur major in illis imperfectio moralis, statusque quam miser sit, tolerabilior redditur, quam fuisset, si per majorem peccatorum cumulum redditus fuisset inferior adhuc? Ducit nos ad hujus rei agnitionem, doctrina de diversis pœnarum in futura vita gradibus, deque diversis in peremptorio judicio sententiis, per quas unius præ altero judicium erit tolerabilius Matth. XI. 22. 24. Cohibetur autem malitia reproborum atque dæmonum, & peccatorum illorum numerus per dominium Θεανδρόν summum, vario modo; objicit enim arcano regimine potestateque sua repagula, ne possint multa, quod intendunt in actum deducere, ad noxam bonorum, porro devictos coercet ulterius,

rius, sicque obicem ponit ne augeatur numerus delictorum. Illustrantur hæc egregie ex observatis Cel. OPORINI in libro in vernacula edito *Doctrina priscorum Ebraeorum de bonis & malis angelis*, in quo egregie probat, partem scopi librorum V. T. esse, ut doceant diaboli malitiam adversus peculium Domini cum noxa illi illata, perpetuo increviffe. Prima repagula posita sunt ei, in victoria quam in ipsa cruce adeptus est Col. II. 15. postea in morte Ebr. II. 14. dein in exaltatione, cuius fructus continuo auget.

Obstare videtur notioni isti, beneficii in ipsos reprobos ex dominio Christi redundantis, quod quanquam illi dominium Christi cogantur agnoscere, contremiscant tamen coram ipso, & sub iudicio gemant, difficulter vero concipi, quenquam in tali statu beneficiis frui. Recte se hoc haberet, si beneficii notio involveret, plenariam liberationem à pœna & deductionem in viam perfectionis. Latius illa patet, uti supra illam circumscripsimus. Beneficio frui, sed in certo solum gradu, is existimandus est, qui præservatur à majori miseria & imperfectione in quam incidisset cæteroquin. Exemplo id planum fiat. Delinquenti, qui in certum gradum peccati & malitiæ incidit, & eapropter ergastulo includitur, cedit in bonum, quod isto medio cohibeatur à majori gradu malitiæ, in quam incidisset, si deterior fuisset factus licentia, & per sequelas miserior, quamlibet hostilem animum erga dominum castigantem, aut proclivitatem ad crimina non deponat, & quamlibet non emendetur.

§. XXIV.

PROP. XXI. *Globus noster, cuius nos homines sumus incolæ, respectu temporis ultimus est inter omnes quos creator exornavit.* Exornavit creator hunc orbem. Erat enim in *תהו ובהו* statu vacuo & inani, redactus vero est in sextiduo in alium meliorem ornatum variis creaturarum speciebus, quem Deus approbavit Gen. I. 31. Exornavit quoque

cœlos, inducendo illis exercitus, five creaturarum copiam
 apte dispositam Pf. XXXIII. 6. Ordine Deus cuncta facit, in
 quo sapientiam manifestat. De ordine in exornatione uni-
 versi seu corporum mundanorum, id S. S. revelat, quod
 globus noster respectu temporis fuerit ultimus, neque post
 illum alius ex statu vacuitatis & inanitatis, quem prisca
 chaos vocabant, in statum aptæ dispositionis five ornatus
 sit redactus. Insigne est testimonium hac de re Gen. II. 1-4.
*Sic absoluebantur cœli & terra cum omni exercitu eorum;
 Perfecerat enim die septimo Deus opus suum, quod fecerat, &
 cessavit in die septimo ab omni opere quod fecit; Et benedixit
 Deus diei septimo atque sanctificavit illum, quoniam in illo
 quievit (cessavit) ab omni opere suo, quod creaverat, ut face-
 ret (perficeret.) Istæ sunt generationes (origines) cœlorum
 & terræ, dum creabantur in die qua Jehova Elohim faciebat
 terram & cœlos.* Quam plurima sunt in his verbis, quæ id
 quod proposuimus evincunt. 1) in confesso est cœlum &
 terram indicare totum universum. Ad cœlum vero quæ-
 libet corpora mundana, quæ extra terram nostram sunt,
 referenda esse, confitebitur quicumque de mundi opificio
 non abjecte sentit, nec exilia sed grandia præsumit. Dicun-
 tur hæc completa & absoluta esse. 2) Nec superfuisse per-
 ficienda & exornanda ulla, tum voces ויכלו & absoluti
 fuerunt ut & ויכל & consummavit Deus, tum commemo-
 ratio quietis & cessationis, denique temporis articulus in
 die septimo, docent. 3) Quin ut omni conjecturæ de reli-
 quis vacuis corporibus mundi exornandis adhuc ansa præ-
 riperetur, finis indicatur operis, non solum cœpti sed &
 absoluti, dum vs. 3. asseritur cessasse Deum ab opere אשר
 ברא לעשות quod creaverat ut illud perficeret. 4) Et quod
 negligendum non est, nota universalitatis ibidem additur
 כל מלאכתו כל צבאם כל omne opus ejus, & vs. 1. כל omnis
 exercitus cœli & terræ, five specierum creaturarum quibus
 orbis & corpora mundana in cœlis exornata sunt, tota series.
 5) Terra autem ultimo loco ponitur. Sextiduum ad ejus
 exor-

exornationem erat impensum. In vespera sextæ diei approbatio totius opificii, quod ad globum nostrum spectat, erat pronuntiata cap. I. 32. subjungitur statim mentio septimæ diei, in qua peracta erat consummatio ista. Hinc terræ competit ultimus in ordine locus, ejusque exornatione peracta, nihil perficiendum superfuit. 6) Denique observamus, tam prolixam descriptionem consummationis operis creati, cessationisque Dei ab isto opere per totum universum, in historia brevissime & stilo valde conciso scripta occurrentem, reperitam præterea mentionem, tum finis operis, tum cessationis à novo opere, non sine causa fieri, sed insinuare, veritatem maximi momenti narrari. Cognitio enim hujus ordinis in productione operum Dei, illustrat quamplurima in revelatione contenta.

§. XXV.

Tentabimus nunc, an ex his meditationibus facem aliquam accendere possimus ad planiorem conceptum quorundam Theologiæ revelatæ veritatum, ubi simul usus illarum patebit. Pellucet primo singularis ille ordo & nexus in viis Dei, quo parti ignobiliori in creaturarum serie, qualis est terra nostra cum illis quæ continet, honorem tantum attribuit, ut incolarum ejus natura vestiendus filius unigenitus, in illa exaltata, post perfectum præcellentissimum opus gratiæ, dominaretur universo, humanamque naturam extolleret supra omnes alias res creatas. De orbe nostro, deque genere nostro, quod illum incolit, comparato ad alia corpora mundana, excellentia præsumere non licet, ob istius parvam molem, & ob horum statum exilem, in quo ante lapsum corpore nutriendo cibo & potu concoquendis, putrescentibus & dejectis vestiti, post lapsum vero per peccatum corrupti & morti obnoxii redditi sunt. Eo non obstante illum Deus elegit, ut in illo erigeret præcipuum gloriæ, in opere gratiæ excellentissimo,

theatrum, nostrumque genus, ut per incarnationem proprii & unigeniti filii hujusque exaltationem, ad summam gloriam eveheretur nostra natura. Uti opus redemptionis & restitutionis peccatoris corrupti objectum est fidei, quod in admirationem rapit illud considerantem, sic hæc tanta gloria illam auget, atque ad fidem pietatemque nutriendam, quam plurimum conferre potest. De amore Dei & Christi nos convincit tantum opus, adeoque incitat ad amorem vicissim ut & ad reverentiam contestandum omni opere atque studio regi gloriæ; illustrat porro spem æternitatis & futuri nostri status, in quo ingens illud dominium Sospitatoris nostri, cognitioni nostræ patebit, materiesque erit studii & laudum in sempiternum, in quo statu simul erunt victores, qui cum exaltato domino, ipsi in summam, ad quam accedere licebit gloriam evecti, sessuri sunt cum illo in throno Apoc. III, 21. quin & judicaturi mundum atque angelos 1 Cor. VI, 2. 3.

§. XXVI.

Existimamus porro nos his meditationibus sustulisse dissidia, quæ quibusdam videntur esse inter rationem atque revelationem. Astronomia, de ingenti & stupenda magnitudine opificii mundi, deque corporum cælestium numero & ornatu multivario, systema plus quam probabile reddit, inque istam sententiam pertrahit cultiora ubique ingenia. Ex conceptu, orbem nostrum nobilissimam universi esse partem, idque in sacris doceri atque asseri, ista dogmata cum revelatione committuntur, in derrimendum fidei, quum istiusmodi armis & ratiociniis adversus illam pugnent, aut istius modi præjudiciis animum adversus illam muniant, ejus hostes. Ne nunc de aliis quæ moveri solent dubiis addamus. Planum fecimus, quantum opus Dei sit quantusque mundus, nihil in sacris poni, quod isti sententiæ adversetur, verum illa potius, quod & debent,

debet, amice conspirantia cum veritatibus quas ratio pandit, illam ulterius illustrare atque ducere eo, quorsum suo lumine nunquam pertigisset. Ordinem enim istum in extructione hujus opificii observatum esse docet, ut orbis noster postremo loco respectu temporis, a Deus fuerit exornatus, constitutusque in talem statum, ut ex incolis ejus restituendi, salvandi & perficiendi, præcellerent aliquando reliquorum orbium incolas. Cumque adversus sententiam de creaturis extra globum nostrum existentibus rationalibus, soleat objici, vero illam non esse similem, quoniam filii Dei ad illos relatio non possit concipi, neque talis, qualem ad incolas hujus orbis habuit, neque alia, utpote de qua nihil liceat præsumere; existimamus nos reddidisse ex ipsis sacrorum testimoniis, istiusmodi relationem planam, quanquam diversam ab illa, quam ad homines habet, obedientia ejus tamen nixam.

§. XXVII.

Addimus hoc pacto distinctos, rerum diversis in sacris indicatarum phrasibus, oriri conceptus atque patere nihil frustra, nihil absque speciali determinato vocibusque privo in sacris dici sensu. Sic non coarctatur dictio τῶν πάντων, ad quæ dominium Sospitatoris extenditur, nec classes invisibilium quibus imperat, immutantur in res visibiles. Via quoque panditur ad planius concipiendam τὴν ἀνακεφαλαιώσιν πάντων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τοῖς ἑρανοῖς Ephes. I, 10. una cum aliis quæ de communione fidelium in his terris cum cœlitibus in Sacris traduntur Ebr. XII 22. Si ejusdem regis sint subjecti angeli boni & fideles, διακονία istorum, quanquam sit invisibilis facilius potest credi. Si dæmones sint devincendi & partim jam devicti a rege gloriæ ac summo domino, facilius coërcitio furoris eorum, licet in sensus non incurrat, concipitur. Ne nunc addamus quicquam de aliis usibus cum maxime illo, quod lux asseratur clarior phrasi tropi.

tropicæ de sessione ad dextram, Dei, vel majestatis, in cœlis & excelsis, ut & de consequentiis, quæ ex tanta gloria atque tanto dominio necti possent, adversus systema Socinianum, a quibus explicandis impedimur per libelli terminos; dum clavem cernimus dicti Pl. VIII, 5. *Quid est homo quod memor sis ejus*, creatura vilis exaltanda ad tantum gloriæ fastigium, certi esse possumus, specialissima providentia Christi pios & Ecclesiam in mundo regi, cumque ejus imperio subsint omnia, quælibet fata sic esse dirigenda, quoniam nunquam eventu promissorum frustreretur peculium Jesu Christi, in cujus nominis laudes ut hæc cedant, sicuti id intendimus, vovemus.

Adnexa Defendentis.

I.

Verba S. Scripturae significant, quidquid significare debent per phrasin, nexum & scopum; Nec alium verum sensum habere possunt.

II.

Licet Deus sit sapientissimus, dicere tamen velle, illum esse prudentissimum, idem esset; ac si diceretur: Deus non est Deus. Quod notandum contra illos, qui putant, Deum debuisse prius diuturno usu explorare omnes possibiles mundos, quam videre potuerit; quisnam eorum æternis suis inservire valeret finibus.

III.

Falsissima thesis est, qua quidam erroneum de ἀποκατάστασι conceptum suffulcire satagunt, inuoluere contradictionem, quod imperfectio in æternum durare possit.

IV.

IV.

Rigor in Poenitentia Ecclesiastica in multis Ecclesiis bono publico magis obfuit, quam profuit.

V.

CONSTANTINVS M. non ex solis rationibus statum Christo nomen addixit.

VI.

Fortassis EPIPHANIVS, Salaminienſis Episcopus, a dogmate de harmonia praestabilita non procul abfuit, dum docuit, mortuum absque anima reuiuiscere posse.

VII.

Pontificii, dum DAMASVM, SYLVESTRVM, LIBERIVM & huius furfuris plures in ordine Episcoporum Romanorum recensent, ipsi fundamentum hierarchiae suae subruunt.

Plaudite *Pierides*, meritas & dicite laudes
 Huic, qui *Palladiis* artibus incubuit.
 Sublimem studiis *Sophien* qui junxit amoenis,
 Et Sacram Musis miscuit *Eusebien*.
 Nunc etiam celsam scandit cum laude Cathedram,
 Doctaque sub *Celebri* PRAESIDE verba facit.
 Gloria *Soteris* nostri defenditur abs te,
 Quam nunc evectus possidet egregiam.
 Et quam *Coelitibus* cunctis fecit manifestam,
 Quum pertransiret regna beata Poli.
 Gratulor ergo pium factum, CRAMERE, piisque
 Quam fas est coeptis addere vota pia.
 Ipse tibi summus faveat rerum AUCTOR & adsit,
 Quo sint perpetuo prospera fata tua.
 Esto diu felix, sis laetus, dege beatus,
 Inque dies partus crescere pergat honor.
 Vive DEO, vive ipse tibi, tum vive PARENTI,
 Vive aliisque: mihi vive faveque. *Vale*.

*Hacce amico ac fautori suo aestumatissimo in per-
 petuae amicitiae tesseram subscribit, felix iter
 omnemque evnpxiav apprecatur*

MELCHIOR BODMERUS,

V.D. Min. helv. tigurinus, opponens
ordinarius.

De *Ton* prochain départ je cheris la memoire,
 Voyant avec quel zele, *Ami Cher*, Tu soutiens
 De nôtre Divin Chef la Souveraine Gloire;
 Qui du corps à toujors sanctifie les liens.

En

En le suivant ainsi jusques au Ciel suprême
 On le trouve toujours plus digne que l'on l'aime,
 Instruits dans son Ecole, étrangers en ces lieux
 Demeurons donc unis en Citoyens des Cieux.

L'amitié qui nous a unis jusqu'à présent si étroitement, me fait espérer, que Vous voudrez bien agréer ce que m'a dicté la tendre affection, que Vous porte celui qui se dit avec un entier dévouement Monsieur & Tres Cher Ami

Votre obeissant Serviteur & fidele
 Ami

S. BERTRAND,

de Hesse Cassel, Candidat du Saint
 Ministère & opposant ordinaire.

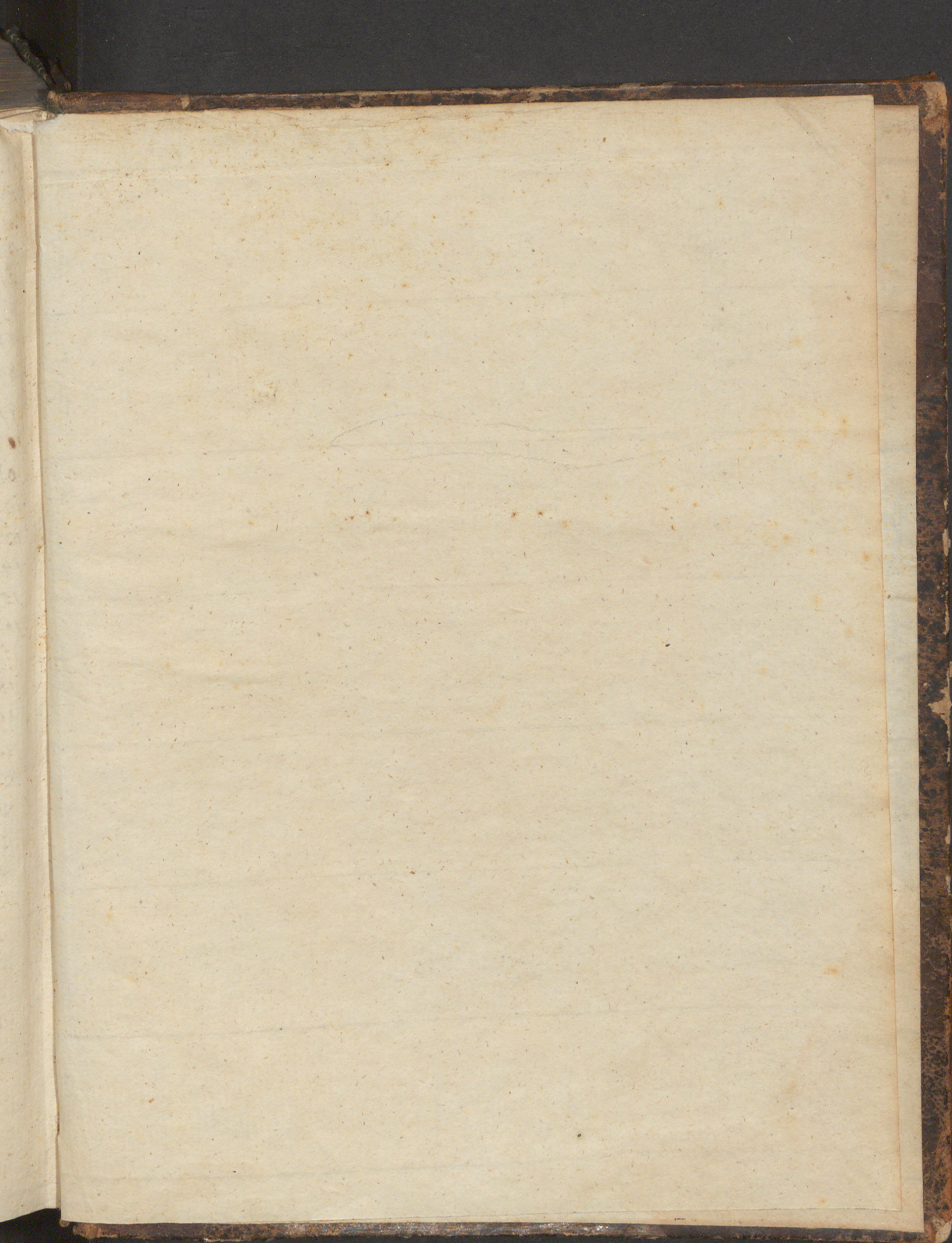

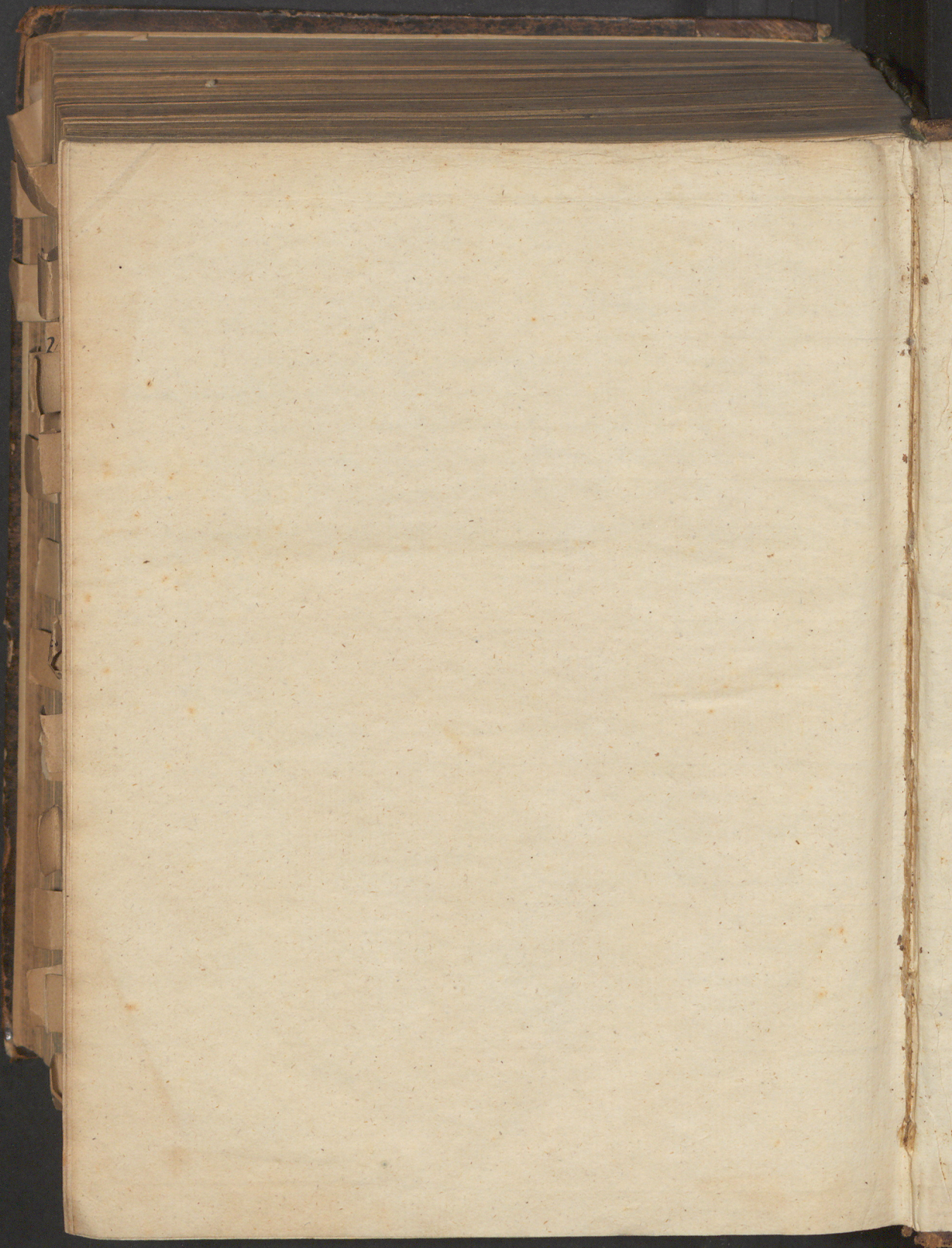
En la lección de la semana pasada se vio que el imperio
de la tierra es el reino de los hombres, que es el reino
de los vivos, que es el reino de los que están en el mundo.
Pero el reino de los muertos es el reino de los que están
fuera del mundo, el reino de los que están en el otro mundo.

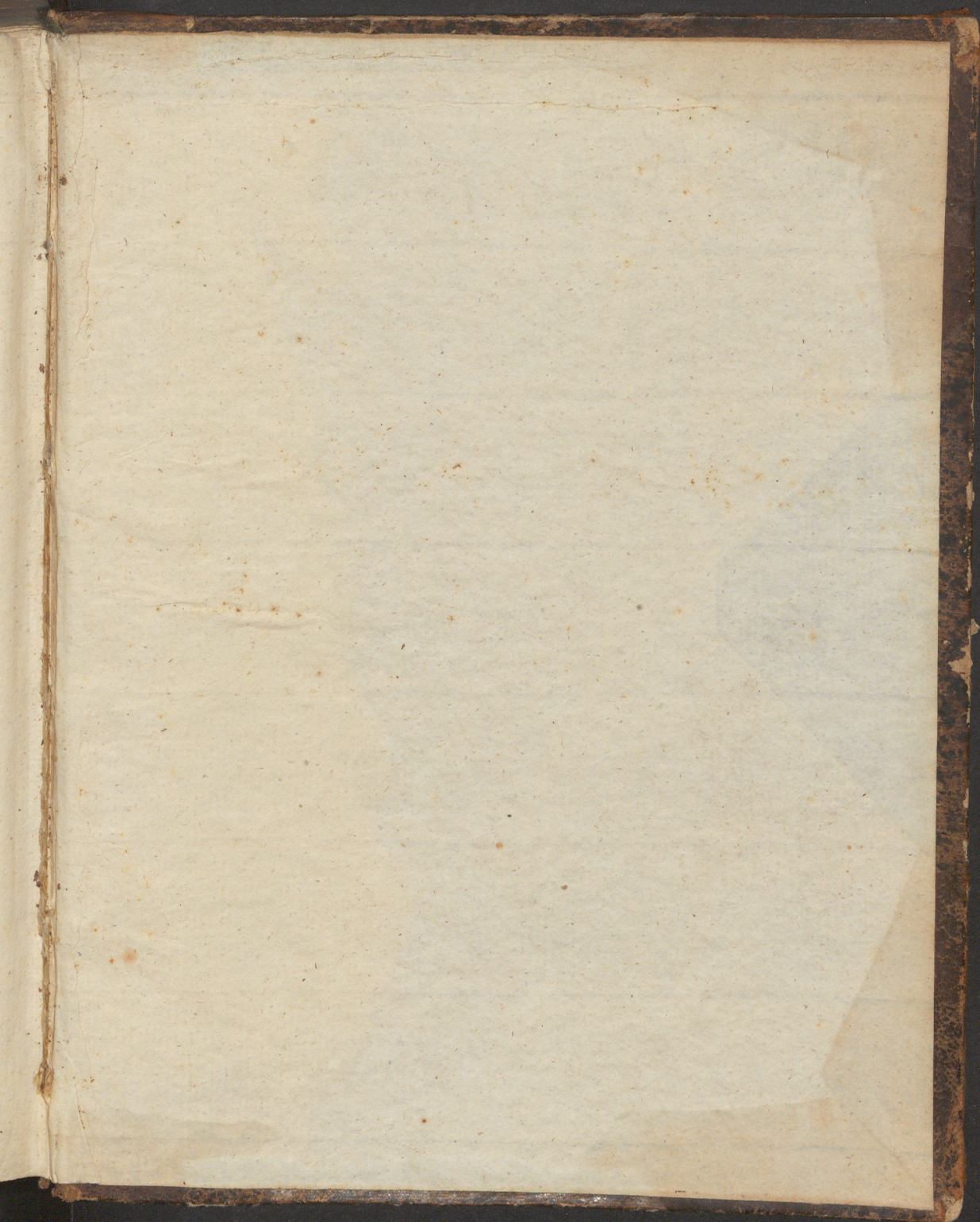
En la lección de la semana pasada se vio que el imperio
de la tierra es el reino de los hombres, que es el reino
de los vivos, que es el reino de los que están en el mundo.
Pero el reino de los muertos es el reino de los que están
fuera del mundo, el reino de los que están en el otro mundo.

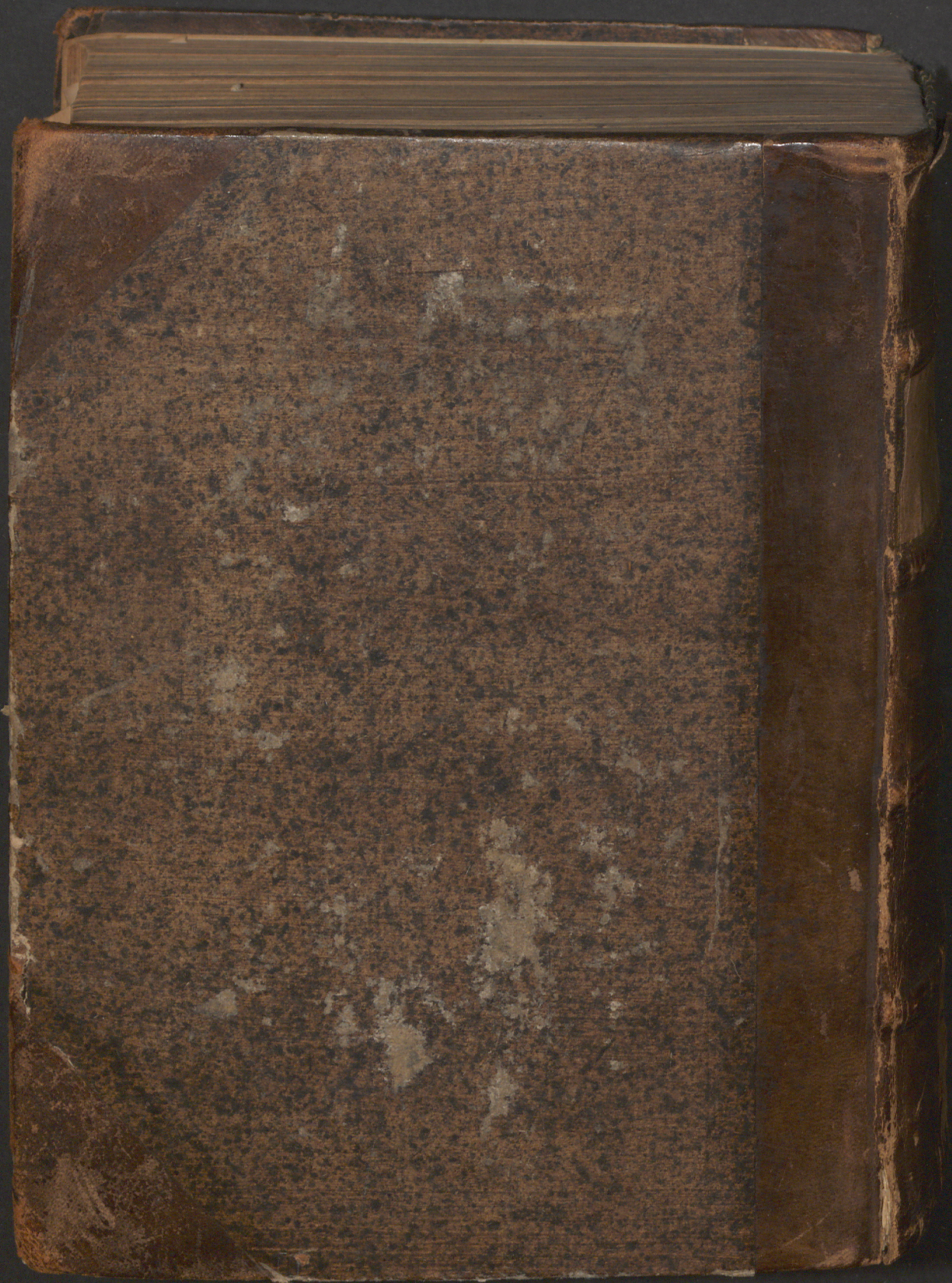
En la lección de la semana pasada se vio que el imperio
de la tierra es el reino de los hombres, que es el reino
de los vivos, que es el reino de los que están en el mundo.
Pero el reino de los muertos es el reino de los que están
fuera del mundo, el reino de los que están en el otro mundo.

En la lección de la semana pasada se vio que el imperio
de la tierra es el reino de los hombres, que es el reino
de los vivos, que es el reino de los que están en el mundo.
Pero el reino de los muertos es el reino de los que están
fuera del mundo, el reino de los que están en el otro mundo.

laudite *Pierides*, meritas & dicite laudes
 Huic, qui *Palladiis* artibus. incubuit.
 nem studiis *Sophien* qui junxit amoenis,
 cram Musis miscuit *Eusebien*.
 am celsam scandit cum laude Cathedram,
 e sub *Celebri* PRAESIDE verba facit.
 is nostri defenditur abs te,
 euectus possidet egregiam.
 Et *bus* cunctis fecit manifestam,
 gret. regna beata Poli.
 Gratu factum, CRAMERE, piisque
 Quat otis addere vota pia.
 Ipse tibi at rerum AUCTOR & adfit,
 Quo sin prospera fata tua.
 Esto diu fel dege beatus,
 Inque dies ere pergat honor.
 Vive DEO, vi tum vive PARENTI,
 Vive aliisque. ueque. Vale.

Ha. i suo aestumatissimo in per-
 ram subscribit, felix iter
 apprecatur
 BODMERUS,
 inus, opponens

De Ton prochain départ je c. the scale towards document
 Voyant avec quel zele, *Ami* tiens
 De nôtre Divin Chef la Souverain
 Qui du corps à toujourns sanctifie